

Rom Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

¹Yad Pol. Kraiſ Jisas wög gi ñeb b̄i n̄ipe m̄idpin. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄idpin. God n̄ipe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄idin. * ²Pen manö aij an̄ibu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄ipe gau kal̄ip hagö, kale God Manö u Manö U† u kal̄i kliñ r̄iköm hagla rö nöp ga. * ³Manö U† kal̄i kliñ r̄iköm hagla an̄ibu, kale God Ñ† n̄ipe manö u nöp hagla. Ram m̄inöŋ i† i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, n̄ip yag daula. ⁴Pen n̄ipe ke God, n̄ipe ke u† yab†l u, n̄ipe umöm uraka u me, klö ke yab†l an̄ibu n̄iŋun n̄iŋbun, n̄ipe God Ñ† n̄ipe yab†l, B̄i Kub hon Jisas Kraiſ.

⁵Jisas Kraiſ ȳip mög n̄iŋöm ud aij ga. Jisas Kraiſ hib n̄ipe adö araŋ, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄inöŋ naböŋ gau r̄igoŋ r̄igoŋ n̄ibi b̄i magöŋhalö yab†l kal̄ip Jisas manö aij hag ñibe, kale manö aij an̄ibu n̄iŋ udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. * ⁶Pen kale Rom n̄ibi b̄i m̄idpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe ke hag la.

⁷An̄ib u, kalöp Rom kai, God, n̄ibi b̄i yad m̄ideilaŋ, a göm ud m̄idmagö yab†l löp gau, kalöp köp i kal̄i kliñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas

---

* **1:1:** Ap 9:15   * **1:2:** Ro 16:25-26   * **1:5:** Ap 26:16-18; Gal 2:7-9

Krais, kalöp ud aij g+mil, abad m+id aij g+lö me, kale agam+j m+id aij g+mim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gas+ u n+ija

⁸ Manö nöd hagn+g gabin u, kale Jisas Krais n+ij udpim u, n+ibi b+ ram m+nöj goł adsagö gau magöñhalö aiud an+bu n+ijöm haglö arab. An+ib u, yad Jisas Krais n+p sabe gem, God n+p aij a gabin. ⁹⁻¹⁰ Yad God Ñ+ n+ipe manö aij u, gas+ añ+ u nöp n+ijem klö gem, hag ñ+ ajem, God n+p wög g+m+idin. God n+ipe n+ijöb, yad n+p sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God n+ipe adan hi+kö, kale m+idpim au am n+ijnabin, a gem, n+p sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij n+ipe r+imnap kalöp hag ñ+nö, God Ana n+ipe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp añ dan p+idöj m+daimim, a gem, kale m+idpim au am n+ijnam a gem gas+ u pör n+ijnabin. ¹² Pen adö an+bu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais n+ij udpin rö n+ijmim, kale ana kalöp añ dan p+idöj udmim, Jisas Krais n+p n+ij ud p+idöj yab+ g+nabim. Pen an+g unbö rö, kale Jisas Krais n+ij udpim rö n+ijem, yad u rö nöp ana yad añ dan p+idöj udem, Jisas Krais n+p n+ij ud p+idöj yab+ g+nabin.

¹³ Añ mam b+. Yad kalöp am n+ijnam, a gem, gas+ u pör n+ijm+idin u pen adan m+idageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñ+nö, kale manö aij u n+ijmim, hagöp rö nöp n+ij udmim, Jisas Krais n+p n+ij udpe, n+ipe kalöp ud as+k yun+m, a g+ gas+ n+ijnbin. M+nöj naböj ke ke gau, n+ibi b+ r+imnap

* **1:7:** Nab 6:25-26   * **1:9-10:** Ap 19:21; Ro 15:23

an kalip gau ginö rö, am an kalöp au u rö nöp gïbnep. *

¹⁴ Pen Jisas Kraiss yip ud kamij yua u me, yad gasi niñbin yad nan naböñ midöp. Yad niñbi bi gau manö aij niñpe u hag ñnam. Grik niñbi bi gau abe, Grik niñbi bi wasö gau abe, niñbi bi kalik klijñ niñbal gau abe, niñbi bi kalik klijñ niñogpal gau abe, kalip magöñhalö manö aij niñpe u hag ñnam, a gem, gasi u niñbin. ¹⁵ Anib u me, yad kale daun kub Rom midpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñnam, a gem, gasi añi u nöp niñabin. ¹⁶ Jisas Kraiss manö aij niñpe u God pidöñ halö hagab u me, niñbi bi manö anibu niñ udeinaböl u, manö aij anibu kalip ud asik yunab; Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe, kalip magöñhalö ud asik yunab. Anib u, yad Jisas manö aij niñpe u gasi niñem, gasi halö nöp midpin. * ¹⁷ Jisas manö aij u niñun niñbun, God niñpe aigöl göm niñbi bi nan si nan naij gipal gau kalip niñbi bi aij, a ginab. Niñbi bi gau kale gi aij gipal u niñöm, God kale niñbi bi kamij aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u niñ udpal u niñöm, kale niñbi bi kamij aij, a ginab. Adö anibu nöp, God Manö kalik klijñ riköm hagla, “Niñbi bi God Manö hagöp rö niñ udnaböl gau, God kalip niñbi bi aij, a gö, kale kamij yölmideinaböl,” a ga. *

Niñbi bi Jisas Kraiss niñ niñ udagnaböl gau manö kub niñnaböl

---

* **1:13:** Ap 19:21   * **1:16:** Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46

* **1:17:** Ro 3:21-22; Hab 2:4

18 Nibi bi God Manö niṅö niṅblap u pen nibi bi riṁnap God niṅ gasi niṅagöm, gi naj göm, God Manö niṅö u paṭu giṅpal. Anib u me, God niṅpe kal göm, kalip manö kub hagniṅ gab. 19 God niṅpe aigale Bi rö midöp, niṅpe ke waiö lö niṅbal.

* 20 Niṅpe hadame dagol gau miṅnön nabön gi la ñin u rikö, niṅpe God klö halö yabiṭ pör pör midöp u waiö midö niṅbal. God niṅpe nan niṅhön niṅhön gi la gau nöṅ niṅöm, niṅpe aigale Bi rö midöp u niṅblap. Niṅageinaböl u, nan kale. * 21 Anib u, God niṅ niṅbal u pen niṅ aij, a göm, hib niṅpe u haglö adö aragöp. Gasi haṭowaṭö niṅöm, hauṭ alöm, sṭbön göṅ gau rö midpal. * 22 Hon nibi bi gasi aij niṅmidun, a giṅpal u pen kale nibi bi hauṭ rö midpal. * 23 God pör midöp u niṅ hauṭ göm, nan yiṅharṅ riṁnap udöm, nibi bi rö gi löm, wal yaur rö gi löm, hainṅ sara rö gi löm, nan anib gau, god hon, a göm, sabe giṅpal. * 24 Anig giṅlö, God kalip arö gö, kale gasi naj yabiṭ niṅöm, nibi si bi si göm, nagi naj adö anibu amöm, hañ romanṅ kale ke gi naj giṅpal.

25 God Manö niṅö u arö göm, manö piral niṅ udpal. God nan gi la gau nöṅ sabe göm, niṅpe nan gi la gau nöṅ hib haglö adö aröp. Pen God nan magönhalö gi la u, hib niṅpe haglö adö arböp. Hib niṅpe nöṅ pör pör nöṅ hagno adö aranṅ. Anib unbö rö aij.

26 Kale anig göl gi naj yabiṭ geila u me, God kalip arö gö, nan nable yabiṭ göṅ adö u nöṅ

* 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28 * 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1

* 1:21: Ep 4:17-18 * 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20 * 1:23: Dud 4:15-19; Sam 106:20

gimidal. Nibi gau, bi kabö göl ud midöl rö arö göm, nibi rimnap aip nagi naj adö rimnap gipal. ²⁷ Bi gau u rö nöp, nibi kabö göl ud midöl rö arö göm, bi ap bi ap nip niñö mab rö inö, bi gau kale ke nöp gi naj yabıt gipal. Anig göm pen ilön udpal. *

²⁸ Hainö God manö niñagnabun, a göm, gasi niñla u me, God kalıp arö gö, nan naj nan gagep kalıp midmagö pıtu göp gau nöp gipal. ²⁹ Pen kalıp nan naj gep adö u gasi añı u nöp lö, kale naj yabıt nöp göl göm, nan gau hon nöp midan, a göm, gasi u niñöl göm, hañöwañö gi naj göl göm, gipal. Nibi bi nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gasi naj niñöm, wip alöm, pen pen göm, piral hagöm, gasi naj nöp niñbal. Pen, nöp hagöp yıp hagöp, a göm, ³⁰ nibi bi hag juöm, God nip mulu kal niñöm, nibi bi hag pro göm, hanıp nöp nibi bi kub, a gi niñlan, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gasi hain nibö adö rimnap niñun gi naj gun, a göm, gasi kale anıbu nöp niñbal. Nime nap manö hagpal u rib jubal. ³¹ Kale gasi rimid lagöp. Manö ke hag libal adö u hain gagpal. Ni pai amilıp apilıp kale ke gau midmagö lagpal. Nibi bi rimnap niñlö, mög gagöp. ³² Gipal anıbu, God wasö gö ilön kub udep u niñbal u pen kale ke göm aka nibi bi rimnap aip göm, u gi aij gabun, a gipal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud asıknab

---

* 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

1 Pen kale n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hag jumim hagnabim, “N̄ibi b̄i gau n̄ih̄ön ḡin̄ig nan si nan naj ḡipal,” a ḡinabim u pen kale ke u rö nöp ḡipim u me, God n̄iñöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagnabim rö lagnab. * 2 Hon n̄iñbun, God n̄ipe manö n̄iñö nöp hagöp. An̄ib u, n̄ibi b̄i an̄ig unbö rö ḡinaböl gau, kal̄ip manö kub hagnab u, manö kabö göl nöp hagnab. 3 N̄ibi b̄i nan si nan naj ḡipal gau, a ḡimim, hag junabim u pen kale ke u rö nöp ḡipim. An̄ib u, kale gas̄i n̄ih̄ön n̄iñbim? God han̄ip manö kub hagagnab a ḡimim n̄iñbim aka? 4 God b̄i aij, kalöp n̄ibi b̄i pör mög yab̄i n̄iñöm, agam̄ij hain r̄ik damöm, ȳiñid kal gagöp u n̄iñbe, n̄ipe b̄i ȳiñar̄iñ ap rö löp ar? Pen n̄iñim! N̄ipe agam̄ij hain r̄ik m̄idöp u, yad ȳiñid kal juageinabin, kale nan si nan naj ḡipal gau, n̄ih̄ön ḡin̄ig an̄ig ḡipun a göm, arö göl, a göm, agam̄ij hain r̄ik m̄idöp. * 5 Pen God agam̄ij hain r̄ik m̄idöm ȳiñid kal gagöp u, kale nan si nan naj ḡipim u, n̄ih̄ön ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arö gagpim. Kale manö n̄ipe j̄i n̄iñmim, nan si nan naj ḡipim gau nöp göl ḡi m̄idpim. An̄ib u, God n̄ibi b̄i ḡinaböl ḡinaböl rö n̄iñöm, manö kub hagnab ñin u, kale manö kub yab̄i n̄iñnabim. Ñin an̄ibu, n̄ipe manö kub hagöm, kabö rö nöp hagnab u, waiö n̄iñnaböl. Nan si nan naj ḡipim u, n̄ipe n̄iñöm kal göm kalöp ilön pen ñinab. 6 “N̄ibi b̄i añi añi ḡinaböl ḡinaböl rö n̄iñöm, God kal̄ip u rö nöp añi añi pen ñinab.” *

7 Ñin an̄ibu n̄ibi b̄i an, God han̄ip mailö aij n̄ipe

* 2:1: Mad 7:1-2; Jon 8:7 * 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15 * 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10

ñöm, manö aij hagöm, kamɨŋ pör mɨdep magö u ñɨnab, a göm, nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp pör pör gɨ aij gɨpal gau, God kalɨp kamɨŋ pör mɨdep magö u ñɨnab. ⁸ Pen nɨbi bɨ an an, nan hañ romanɨ kale ke nöp gasɨ nɨŋöm, nagɨ aij adö anɨbu jɨ nɨŋöm, nagɨ naj adö u arnaböl gau, God kalɨp nɨŋö mulu yabɨɩ lugö, kal juöm, ilön kub yabɨɩ ñɨnab. *

⁹ Pen Juda nɨbi bɨ gau abe, Juda nɨbi bɨ wasö gau abe, nagɨ naj adö u geinaböl u, God kalɨp hagö, kale magöŋhalö uɨham mɨdöl göm, gasɨ mɨlö yabɨɩ löl göm, gɨ mɨdeinaböl. ¹⁰ Pen Juda nɨbi bɨ gau abe, Juda nɨbi bɨ wasö gau abe, gɨ aij geinaböl u, God kalɨp magöŋhalö mailö aij nɨpe ñöm, manö aij hagöm, ud aij gö, mɨd aij gɨnaböl. ¹¹ Nɨhön gɨnɨg: God nɨpe böŋ lap aka böŋ lap aragnab. Kabö göl nöp nɨŋöm, nɨbi bɨ gau kalɨp ud asɨk ke ke lɨnab.

¹² Juda nɨbi bɨ wasö gau, lo Mosɨs haga nɨŋagal gau, nan si nan naj geinaböl u, lo manö nɨŋagal u pen kale ram mɨnöŋ naj arnaböl. Pen nɨbi bɨ lo Mosɨs haga nɨŋbal gau, nan si nan naj geinaböl u, God lo manö anɨbu udöm, kalɨp manö kub hagnab. ¹³ Nɨbi bɨ lo manö nɨŋmɨdal gau, God kalɨp, nɨbi bɨ aij yad, a göm hagagnab. Nɨbi bɨ lo manö hagöp rö nöp gɨnaböl gau nöp, God kalɨp, nɨbi bɨ aij yad, a gɨnab. ¹⁴ Juda nɨbi bɨ wasö gau lo Mosɨs haga nɨŋagal. Pen kale gasɨ kale ke nɨŋöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gasɨ magö kale ke lo rö mɨdöp. * ¹⁵ Kale anɨg göl gasɨ nɨŋöm gɨpal u me, hon nɨŋun nɨŋbun, lo manö u an kale dan mɨdöp. Ñɨn rɨmnap gɨ damöm, anɨ kale yan, “Gɨ

* **2:8:** 2De 1:8 * **2:14:** Ap 10:35

naij gabun,” a göm niᅇbal. Pen ñin rimnap gi damöm, aᅇ kale yaᅇ, “Gi aij gabun,” a göm niᅇbal.

¹⁶ Jisas Kraiᅇ manö aij hag ñi aᅇm+din u hagab, manö kub hagep ñin u, God Jisas Kraiᅇ niᅇp hagö, niᅇbi bi nan si nan naij pi göl giᅇpal gau hag hiik waiö lö, niᅇpe gasi magö kale ke miᅇdmagö aᅇ kale daᅇ niᅇhön niᅇhön hagöp u niᅇᅇöm, kalip manö kub hagnab.

God niᅇpe lo manö hanip ña u me, hon Juda kai niᅇbi bi niᅇpe ke yabiᅇ miᅇdpun, a giᅇla

¹⁷ Pen kale Juda niᅇbi bi gau, hib kale ke dap ranöl giᅇ haggim, “God niᅇpe lo manö hanip ña u me, niᅇbi bi niᅇpe ke yabiᅇ miᅇdpun. ¹⁸ Hon lo manö niᅇᅇbun u me, nagi adö anibu aij, nagi adö anibu naij, a giᅇ gasi niᅇᅇun, God niᅇp aij göp adö u nöᅇ giᅇpun,” a giᅇpim. ¹⁹ Pen manö adö ap haggim, “Niᅇbi bi niᅇᅇagpal gau kalip hag ñi aij gun, niᅇbi bi amgö we gö siᅇbön göp rö miᅇdpal gau kalip hag ñi aij gun, ²⁰ niᅇbi bi lo manö niᅇᅇagpal gau kalip hag ñi aij gun, ñi pai pro gau kalip hag ñi aij gun giᅇpun,” a giᅇpim. Haggim anibu haggim, “God niᅇpe lo manö hanip ña u me, gasi aij magöᅇhalö abe, gasi niᅇᅇö magöᅇhalö abe hadö niᅇᅇbun,” a giᅇpim. *

²¹ Kale lo manö u niᅇᅇmim, niᅇbi bi gau kalip hag ñiᅇbim u pen manö niᅇbi bi gau hag ñiᅇbim rö kale ke gaggim. Niᅇbi bi rimnap kalip haggim, “Nan si udagmim,” a giᅇpim u pen kale ke nan si udpim aka? * ²² Niᅇbi bi rimnap kalip haggim, “Niᅇbi si bi si gagmim,” a giᅇpim u pen kale ke anig giᅇpim aka?

* **2:20:** 2Di 3:5   * **2:21:** Mad 23:3-4

Nibi bi rımnap kalıp hagpım, “Nan hañowañö gau God rö sabe gagmım,” a gıpım u pen ram sabe gıpal mıgan anıb gau ammım, nan dap lıbal gau rımnap si udpım aka?

²³ Hib kale u ke dap ran lımım hagpım, “God lo u hanıp Juda nıbi bi ña,” a gıpım u pen manö nıpe u rıb jubım rö, hib nıpe u rö nöp hag jubım aka? ²⁴ Gı naij gıpım anıbu, bı ap nöd God Manö kalı kñıñ rıköm haga rö nöp gıpım. Nıpe haga, “Kale Juda nıbi bı, God lo manö nıñbun a gıpım u pen kale ke mıd aij gagpım rö, Juda nıbi bı wasö gau,

God nıp hag jubal,” a ga. *

²⁵ Kale Juda kai, God nıbi bı nıpe mıdaiun, a gımım, ñı gau yag dapım, pör pör wañ hañ rıb gı dö gıpım. Pen lo manö nıpe u rıb jumım, ke nıñnabım rö gınabım u, nıbi bı yıharıñ ñı wañ hañ rıb gı dö gagal rö u mıdnabım. ²⁶ Anıb unbö rö, nıbi bı au Juda wasö, ñı hañ rıb gı dö gagal gau, lo manö hagöp rö geınaböl u, God kalıp nıbi bı ñı hañ rıb gı dö gıpal u rö nıñnab. *

²⁷ Juda nıbi bı wasö, ñı hañ rıb gı dö gagal gau, lo manö hagöp rö gıpal. Pen kale Juda kai, Mosıs lo kalı kñıñ rıka u udmım, ñı hañ rıb gı dö gıpım u pen lo manö rıb jubım u me, kalöp manö kub mıdeınab.

²⁸ Hon nıbi bı rımnap hagpun, nıbi bı ñı hañ rıb gı dö gıpal gau nöp Juda nıbi bı kabö göl, a gıpun u pen u manö nıñö hagagpun. Nıbi bı an an kale Juda nıbi bı kabö göl mıdpal? Hañ roman nöp nıñun, Juda nıbi bı aka Juda nıbi bı

* 2:24: Ais 52:5   * 2:26: Gal 5:6

wasö, gun, hagagnabun. ²⁹ Juda nîbi bî kabö göl gau, aŋ kale dan nîŋun hagnabun, bî anîbi nîpe Juda nîbö kabö göl, a gî nabun. Mîdmagö nîpe u hañ rîb gî dö gî mîdöp nîŋnabun u, bî u bî Juda kabö göl, nîbi u nîbi Juda kabö göl, a gî nabun. Lo Mosîs kalî kîñ rîka u gö, mîdmagö kale au hañ rîb gî dö gagep; God Ana nîpe nöp mîdmagö kale au hañ rîb gî dö gî nab. Nîbi bî mîdmagö kale unbö rö mîdöp gau, nîbi bî gau kalîp nîŋlö hib mîdagöp, pen God nîŋö hib mîdöp. *

3

God hagab rö nöp gab

¹ Anîg hagabin u, bî ap hagnab, “Juda nîbi bî wasö, hañ rîb gî dö gagal rö mîdaibnop aij gîböp,” a gî nab u pen adö anîbu hagagî. ² Juda nîbi bî mîdpun u aij yabîl mîdpun. Manö yad ke nîbi bî rîmnap kalîp hag ñöl, a göm, God hanîp Juda nîbi bî nöp manö aij nîpe ña. ³ Pen Juda nîbi bî rîmnap nîhi bî manö klö hagla rö gagla. Anîg gîla u, God manö klö kalîp haga u arö gî nab aka? ⁴ Wasö yabîl, arö gagnab. Nîbi bî gau magöŋhalö ñîn rîmnap pîral hagnaböl, pen God nîpe bî nîŋö yabîl hagöm, hagab rö nöp gî nab. Manö anîbu rö God Manö u kalî kîñ rîkôm hagla, “God, ne manö kabö göl nöp hagpan u, nöp manö rîmnap pen hagöl rö lagöp. Nöp manö kub hageinaböl u, manö îl ap mîdageinab,” a ga. *

* **2:29:** Dud 30:6; Kol 2:11   * **3:4:** Sam 51:4

⁵ “Hon pör pör gi naj g+nabun u, n+bi b+ r+mnap n+ñöm, God pör pör gi aij göp u waiö n+ñaböl. An+bu u, God han+p kal göm manö kub hagnig gab u aij gagöp,” a g+nabun aka? (Pen manö an+bu, n+bi b+ n+ñöm hagpal rö nöp hagabin.) ⁶ Wasö yab+! God n+bi b+ magöñhalö manö kub hagnab u, böñ lap aka böñ lap aragnab; kabö göl adö u nöp hagnab.

⁷ Pen kale r+mnap hagnabim, “Hon pör pör piral adö r+mnap g+nabun u, n+bi b+ r+mnap n+ñöm, God pör pör n+ñö nöp hagöp u waiö n+ñöm, B+ mailö halö yab+! m+döp, a göm, hib n+pe haglö adö arnab. An+bu u, n+hön g+nig God han+p n+bi b+ nan si nan naj gep, a göm, manö kub hagöm, ilön kub ñ+nab?” ö g+nabim. ⁸ Manö piral an+bu rö hagnim hagnabim, “Nan si nan naj u nöp g+no g+no, God han+p mög yab+! n+ñöm, nan si nan naj ke ke iru yab+! g+nabun an+bu n+ñöm arö g+nab u, n+bi b+ gau n+ñöm, n+pe b+ aij unbö ke a göm hib n+pe haglö adö arnab,” a g+nabim. Pen n+bi b+ r+mnap y+p ke hag juöl gi, Pol manö an+bu rö hagöp, a g+pal. Manö an+bu rö yad hagagin! Piral hagpal rö, God n+ñö, kal+p manö kub hagöm, pen ilön kub ñ+nab.

N+bi b+ aij ap m+dagpun

⁹ An+bu u, n+hön hagun? God n+ñö, hon Juda n+bi b+ gau m+d aij g+pun; Juda n+bi b+ wasö gau m+d aij gagpal, a gun aka? Wasö! M+dö nöp me hagnin rö, hon n+bi b+ magöñhalö, Juda n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe, nan si nan naj nag+ adö an+bu han+p klö gi +ip gi ud arnig gab. *

* **3:9:** Ro 1:18–2:24; 3:23

10 Manö anıbu rö, God Manö u kalı kılıñ rıköm
hagla,

“Nıbi bı pör gı aij gınaböl rö rımnap mıdagpal. *

11 Nıbi bı, nagı adö anıbu aij,
nagı adö anıbu naj, a göm nıñbal gau rımnap
mıdagpal.

Nıbi bı, ‘God lau adö arun,
nıp aip mıdaiun,’ a gı nıñbal gau rımnap
mıdagpal.

12 Nıbi bı gau magöñhalö God nıp arö göm,
nıbi bı naj rö mıdöm,
nan si nan naj nöp gıpal.

Kale magöñhalö unbö rö nöp gıpal.

13-14 Aıtab kale u ado malo göm,
pör pıral yabıt nöp hagpal.

Rugu mıgan kale u, wıp umö paıu gı aij gıglö,
halıñ naj auöp u rö mıdöp.

Nıbi bı rımnap kalıp nıñlö mulu lugö, hag juöm,
manö naj hagpal u, re naj hauat rö mıdpal.
*

15 Kal naj yabıt juöm,
nıbi bı gau kalıp ilön ñun,
al pak lun, a göm,

gası u nöp nıñöm, *

16 nıbi bı gau kalıp pör gı naj gılö,
gası iru yabıt nöp nıñbal.

17 Nıbi bı gau aip mıdöm,
agamıj mıd aij göl rö lagöp.

18 God bı kub nıñ mıdöp, a göm,
pıñıñ gagpal,” a gıla. *

* **3:10:** Sam 14:1-3; 53:1-3   * **3:13-14:** Sam 5:9; 10:7; 140:3

* **3:15:** Ais 59:7-8   * **3:18:** Sam 36:1

19 God lo manö an+bu han+þ Juda n+bi b+ nöþ ña u me, manö an+bu magöñhalö han+þ Juda n+bi b+ hagab. An+þ u, God manö kub hagnab ñ+n u, n+bi b+ ram m+nöñ gau gau magöñhalö manö pen ap hagöl rö lagnab; kale magöñhalö manö m+deinab. 20 An+þ u, b+ ap lo manö hagöp rö geinab u, God b+ an+bu n+þ, b+ aij yad, a gagnab. Pen God lo hagöp rö n+ñun, hon nan si nan naj g+þun, a gun n+ñnabun. *

N+bi b+ Kraiss n+þ n+ñ udþal gau nöþ, kal+þ n+bi b+ as+ñ m+dagöp aij yad, a g+ñab

21-22 An+bu, pen m+ñi, Mos+ abe, b+ God manö hageþ b+ gau abe, g+ñab a göm, kal+ kñiñ r+köm hagla rö, Jisas Kraiss han+þ a göm uma u me, n+þ n+ñ udno, God han+þ hagnab, “Kale n+bi b+ aij yad,” a g+ñab. Pen hon Juda n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe, lo adö u nöþ n+ñun g+no, an+g hagagnab. *

23 Hon n+bi b+ magöñhalö nan si nan naj g+þun rö, God mailö magö aij n+þe ñöb udun rö lagöp u pen 24 God han+þ mög n+ñöm, Kraiss Jisas yuö apöm han+þ rau adog uda u me, God han+þ n+bi b+ aij yad a g+ñab. *

25 Yad aigöl gem, n+bi b+ nan si nan naj g+þal gau kal+þ n+bi b+ aij yad, a g+ñabin u n+ñöl, a göm, God n+þe Kraiss Jisas n+þ nan sabe gep rö m+nöñ naböñ iþ i hag yua. God n+þe n+bi b+ nan si nan naj nöð g+la gau, manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen ñöm, böñ nöþ al pak l+þöp u pen n+þe agam+ñ hain r+k m+ðöm, an+g gaga. Pen uri

* 3:20: Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16

* 3:21-22: Gal 2:16

* 3:24: Ro 5:1

Krais Jisas n̄ipe apöm, n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau magöñhalö hañ roman̄ n̄ipe ke udöm ilön kub udöm uma. An̄b u me, n̄ibi b̄i an an, hagape n̄ipe nan si nan naij yad ðik ḡi yuöp, a göm, Jisas n̄iñ udeinaböl gau, God kal̄ip n̄iñöm kal juöm ilön pen ap ñagnab. ²⁶ Yad aigöl gem, n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau kal̄ip n̄ibi b̄i aij yad, a ḡinabin u n̄iñöl, a göm, God n̄ipe an̄ig ga. Manö kub hagem, nan si nan naij ḡipal rö pen ilön u rö nöp ñinabin, a ga u me, n̄ipe haga rö nöp göm, Krais Jisas n̄ip nan sabe gep rö hag yuö, n̄ibi b̄i n̄ip n̄iñ udnaböl gau kal̄ip n̄ibi b̄i aij yad a ḡinab.

²⁷ An̄b u, lo adö u ḡino, God han̄ip n̄ibi b̄i aij yad a göm udö, n̄ibi b̄i n̄ipe midpun, a gun, hib hon ke hagno adö arn̄im rö lagöp. Jisas han̄ip a göm uma manö aij u n̄iñ udun me, God n̄ibi b̄i n̄ipe midpun. ²⁸ An̄b u, n̄ibi b̄i gau lo manö hagöp rö ḡipal, a göm, God kal̄ip n̄ibi b̄i aij yad a gagnab. N̄ibi b̄i Krais Jisas ga manö aij u n̄iñ udpal, a göm me, God kal̄ip n̄ibi b̄i aij yad a ḡinab.

²⁹ God n̄ipe hon Juda n̄ibi b̄i, God hon nöp wasö; n̄ipe Juda n̄ibi b̄i wasö gau God kale abe midöp. * ³⁰ N̄ihön ḡin̄ig: God n̄ipe añi u me, n̄ibi b̄i ñi hañ r̄ib ḡi dö ḡipal gau abe, n̄ibi b̄i r̄ib ḡi dö gagpal gau abe, kale adan añi u nöp arlö, God kal̄ip n̄ibi b̄i aij yad a ḡinab. An̄b u, kale magöñhalö Krais Jisas ga manö aij an̄bu nöp n̄iñ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u n̄iñ udno, God han̄ip n̄ibi b̄i aij yad a ḡinab, a ḡipin u, lo manö gau arö ḡinabun a gem hagagabin, wasö. N̄ibi b̄i Jisas

* **3:29:** Ro 10:12   * **3:30:** Dud 6:4; Gal 3:20

manö aij u niŋ udnaböl gau, kale manö aij anibu hagöp rö nöp gɫlö, lo manö u am piðdöŋ giŋab. *

4

God Ebrahim niŋ bi aij yad a ga

¹ Hon Juda niŋ bi, bac itaŋ hon iŋ göm ri+kö, rik amɪl apɪl göm, riklö miðpun gau me, bi ne Ebrahim. Pen God Ebrahim niŋ uda u, aige göm Ebrahim udaŋ ² Ebrahim niŋpe ke nan aij ap gö, God ne bi aij yad, a gi+böp, Ebrahim bi gau hagöm “Yad bi aij,” a gi+böp. Pen God niŋjöb Ebrahim hib niŋpe ke dap raneb iŋ ap miðdageia. ³ Pen ai giŋiŋ Ebrahim hib niŋpe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim niŋpe God manö haga u niŋ uda u me, God niŋ ‘Ne bi aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bi ap wög göm pe udöm, mani anibi yiŋharin udpin a gagnab; wög gainö pen u mani i udpin a giŋab.

⁵ Pen niŋ bi, hon God niŋ klö hon ke wög geinabun, niŋpe hanip niŋ bi aij yad a giŋab, a gi gasi niŋnaböl gau, God kalip niŋ bi aij yad a gagnab. Pen niŋ bi, nan si nan naij giŋpun u pen God nan si nan naij giŋpun anibu yiŋharin arö göm, hanip niŋ bi kamin aij yad a giŋab niŋbal gau, kalip niŋ bi aij yad a giŋab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kalɪ kliŋ riköm, niŋ bi bi nan aij ap gagnaböl pen God kalip niŋ bi aij yad a giŋab gau niŋniŋ lɪnaböl, a ga. Niŋpe haga,

⁷ “Niŋ bi bi nan si nan naij giŋpal gau,

---

* **3:31:** Mad 5:17   * **4:3:** Jen 15:6; Gal 3:6

God nan si nan naj kale niŋöm arö gɨnab rö,
 aij gö niŋöl gɨ mɨdeinaböl.

Nɨbi bɨ nan si nan naj gɨpal gau,

God nan si nan naj kale manö kub hagagnab
 rö,

mɨñ mɨñ göl gɨ mɨdeinaböl.

⁸ Nɨbi bɨ nan si nan naj gɨpal gau,

Bɨ Kub nan si nan naj kale ɨk gɨ yunab rö,

ñɨñɨ löl gɨ mɨdeinaböl,” a ga. *

⁹ Depid ñɨñɨ lep magö haga u, niɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb
 gɨ dö gɨpal gau nöp manö u udnaböl? Wasö yabɨ!
 Nɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb gɨ dö gagpal gau abe udnaböl.
 God Manö kalɨ kɨñ rɨköm hagla adɨŋ anɨbu uri
 nöp hagajɨn: “Ebrahim niɨpe God manö haga u
 niŋ uda u me, God niɨp, ‘Ne bɨ aij yad,’ a ga.”

¹⁰ Bac ɨtaŋ hon Ebrahim, hañ rɨb gɨ dö gaga ñɨn
 u, God manö haga u niŋ udö, God niɨp, “Ne bɨ aij
 yad,” a ga. ¹¹ “Ebrahim manö yad niŋ uda u me,
 yad, ‘Ne bɨ aij yad,’ a gɨpin u, niɨbi bɨ gau niŋlaŋ,”
 a göm, hainö God hagö, Ebrahim hañ rɨb gɨ dö
 ga. God anɨg ga u niŋbun. Anɨb u, niɨbi bɨ ñɨ hañ
 rɨb gɨ dö gagöm, God Manö niŋ udlö, kalɨp, “Nɨbi
 bɨ aij yad,” a gɨnab niɨbi bɨ gau, Ebrahim bac ɨtaŋ
 kale mɨdöp. *

¹² Pen niɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb gɨ dö gɨpal pen,
 Ebrahim hañ rɨb gɨ dö gaga ñɨn u, God manö niɨpe
 niŋ udmɨdöp rö, u rö nöp niŋ udnaböl niɨbi bɨ gau
 abe, Ebrahim bac ɨtaŋ kale u rö nöp mɨdöp.

¹³ Pen Ebrahim lo adö gau niŋöm gö, God niɨp,
 “Ne bɨ aij yad,” a göm udaga. Ebrahim niɨpe God
 manö haga u niŋ uda u me, God niɨp, “Ne bɨ aij

* **4:8:** Sam 32:1-2   * **4:11:** Jen 17:10-11

yad,” a göm, manö klö nıñö hagöm Ebrahim abe ñı pai nıpe anıb gau abe kalıp haga, “Kale ram mınöñ il i gau gau magöñhalö udnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manö klö nıñö haga u, nıbi bı lo adö u nıñöm gınaböl gau hagböp, God manö klö nıñö haga anıbu nan yıharıñ rö lıböp. Nıhön gınıg: nıbi bı lo adö u hain göm, God nıbi bı nıpe mıdeınabun a göm nıñbal gau, kale magöñhalö lo manö u rıb junaböl nıñöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön ñınab. God manö klö nıñö haga u, nıbi bı lo adö u nıñöm gınaböl gau hagböp, God manö haga nıñ udpal u nan yıharıñ rö lıböp. Ai gınıg: nıbi bı God manö haga nıñ udnaböl gau nıñ aij gagöm, dui gınaböl. God manö klö nıñö Ebrahim nıp haga u udagnaböl.

*

¹⁶ Anıb u, hon nıñbun, God gınabin a göm, manö klö nıñö hag la anıbu, nıbi bı God manö haga nıñ udnaböl gau nöp kalıp haga. Anıb u, God gası nıpe ke nıbi bı mög nıñöm, yıharıñ ud aij gınab u me, Ebrahim ñı pai nıpe gau magöñhalö God manö klö nıñö haga u rö udnaböl. Nıbi bı kalıp lo manö ña gau abe, nıbi bı Ebrahim rö hañ rıb gı dö gagöm God manö nıñ uda rö, nıñ udpal gau abe, kale magöñhalö manö klö nıñö haga u nöp udnaböl. Ebrahim nıpe bac ıtañ hon magöñhalö mıdöp me u. * ¹⁷ God Manö u kalı kılıñ rıköm hagla, “God Ebrahim nıp haga, ‘Yad gınö, nıbi bı il ke ke iru nöp mıdpal gau, nöp bac ıtañ hon, a gınaböl,’ a ga,” a gıla. Anıb u, God amgö

* **4:13:** Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 * **4:14-15:** Ro 3:20; 5:13;

Gal 3:18 * **4:16:** Gal 3:7

ilö adö nipe u, hon nibi bi it ke ke gau nibö níp nínj udpun gau magöñhalö bac itañ Ebrahim ñi pai nipe yabił midpun. God nipe nibi bi umbal gau gö, kale urakpal. God nipe nöp gö, nan nöd midagmidöp u miñi waielöp. *

Ebrahim God níp nínj uda rö nöp gun

¹⁸ Pen Ebrahim miłep yabił löm, ñi pai ríknim rö lagö, God níp haga, “Ne, it gímön, nibi bi ñi pai ne hainö mideinaböl gau, it ke ke iru yabił mideinabim,” a ga. Aníg hagö Ebrahim, God manö nínjögöp, a göm, gasi halö midöm me, haga rö nöp me, nibi bi ñi pai nipe it ke ke iru yabił nöp midpal. *

¹⁹ Pen Ebrahim nínja, hañ romanj kalpe ber miñau bir bir gi miñau luga. Ebrahim mi nipe söl ñin juöl unbö mamid lañ (100) ara u me, ñi pai ríkep rö laga. Nibin nipe Sera u rö nöp miłep yabił la, ñi pai ríkep rö laga. Pen nipe God manö níp haga u nínj ud pidöñ gi damöm, gasi halö mideia. * ²⁰⁻²¹ God nipe Ebrahim níp manö klö nínjögö haga u, Ebrahim gasi miñöp nínjaga; nipe böñ nöp nínj uda. God Bi pidöñ halö, manö klö nínjögö haga rö nöp ginab, a göm, God manö haga u nínj udöl gi mideia rö, gasi magö nipe u pidöñ rímnab halö udöm, nipe God manö haga u ud pidöñ yabił göm, God hib nipe u hagö adö ara. ²² Ebrahim ga anibu, God Manö u kali kliš ríkóm hagla, “Ebrahim nipe God manö haga u nínj uda u me, God níp, ‘Ne bi aij yad,’ a ga,” a gila. * ²³ “God níp, ‘Ne bi aij yad,’ a ga,” manö

* **4:17:** Jen 17:5 * **4:18:** Jen 15:5 * **4:19:** Jen 17:17 * **4:22:**

Jen 15:6

kalı kılıñ rıkla anıbu, Ebrahim nıp nöp kalı kılıñ rıkagla. ²⁴ Hanıp abe, niñöl a göm, kalı kılıñ rıkla. God nıpe gö, Bı Kub hon Jisas uraka anıbu niñ udpun u me, nıpe hanıp abe nıbi bı aij yad a gınab. ²⁵ Pen nan si nan naj gun asıñ mıdaino rö, God hanıp mög niñöm, Ñı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm, “Kale nan si nan naj gıpal anıbu God niñöm arö gınım,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyan uraka rö, asıñ kub gac hanıp uł ga anıbu kamıñ lınım rö löp. *

5

God nıp niñ udeinabun u, hanıp nıbi bı ası ması mıdagöp a gınab

¹⁻² Pen God hanıp mög niñöm ga anıbu niñ udno u me, hanıp nıbi bı ası ması mıdagöp a göm, uda. Anıb u, Bı Kub hon Jisas Krais nıpe gö, hon God aip jım ñöl mıdun, agamıj mıd aij gıpun. Pen ram mınöñ hon hag löp u amun, God mailö aij nıpe u niñun, nıp aip mıdeinabun a gun, aij gö niñöl gı mıdpun.

³ Miñör auö, ułham mıdpun u, mıñ mıñ göl gı mıdpun. Nıhön gınıg: miñör auö, ułham mıdeinabun u, hon kłö gun, Jisas Krais cıg aij gun, arö gagnabun. * ⁴ Hon kłö gun, Jisas Krais cıg aij gun, gı dam dam, hon nıbi bı gası magö pıdörñ halö mıdeinabun. Pen gası magö pıdörñ halö mıdeinabun u, hon gası halö mıdeinabun. ⁵ Pen anıg göl gası halö mıdeinabun u, yıharıñ

* **4:25:** Ais 53:4-5   * **5:3:** Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7

mɨdageinabun. Nɨhön gɨnɨg: God nɨpe Ana Uɨ u hanɨp ñöm hanɨp mɨdmagö yabɨɩ libɨl.

⁶ Pen hon nɨbi bɨ mɨnörj nabörj adö ɨ i mɨdpun gau, nan si nan naij gɨ damun gac halö mɨdaino, God aip jɨm ñöl mɨdep rö laga. Hon adan arun ap mɨdageia. Pen God nɨpe hag la ñɨn u nöp, Kraiss hanɨp nɨbi bɨ naij nan a göm uma. ⁷ Pör nɨbi bɨ rɨmnap, bɨ aij ap nɨp nɨñöm, “Yad nɨp nan a gem umnö, nɨpe kamɨñ aran,” a göm umagnaböl. Pen ñɨn añɨ añɨ rɨmnap bɨ ap bɨ aij yabɨɩ ap rö nɨñöm, “Yad nɨp nan a gem umnö, nɨpe kamɨñ aran,” a göm umnab aka nɨñagpun. ⁸ Pen hon nan si nan naij gɨ mɨdaiun ñɨn anɨbu nöp, Kraiss hanɨp nan a göm uma. Anɨb u, hon nɨñbun, God hanɨp mɨdmagö yabɨɩ löp. *

⁹ Kraiss nɨpe hanɨp a gɨ umöm, hagape nɨpe lugö, God hanɨp nɨbi bɨ aij yad a ga. Anɨb u me, hon nɨñbun, God kal ju manö kub hagnab ñɨn u, Kraiss nɨpe hanɨp ud kamɨñ yunab. *

¹⁰ God kolmaɩ nɨpe mɨdaino ñɨn u me, Ñɨ nɨpe umöm, hanɨp Nap aip jɨm ña. Uri Nap aip jɨm ñöl mɨdpun u me, Ñɨ nɨpe uraköm kamɨñ mɨdöp u, hanɨp nɨñö nöp ud kamɨñ yunab! ¹¹ Pen anɨbu nöp wasö. Hon God aip jɨm ñöl mɨdpun rö, Bɨ Kub hon Jisas Kraiss nɨpe nöp gö, God aip jɨm ñöl mɨdpun, a gun, hib kale apɨl mɨhau dap ranöl gun, aij a gö nɨñöl gɨ mɨdpun.

Adam yam nɨpe umbal pen Jisas yam nɨpe kamɨñ pör mɨdep uɨpal

* 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10   * 5:9: Ro 1:18; 2:5

12 Pen nan si nan naj göl umeb it u, Adam nöp it göm gö me, asin nipe anibu nibi bi rik lep nipe gau magöñhalö umbal. Nihön ginig: God ninö, Adam ga anibu, hon nibi bi rik lep nipe gau magöñhalö anig gino. Ñin anibu hanip yag dauagla u pen hon aip gino. *

13 God Mosıs nıp lo manö ña adö u, nan si nan naj gep gası u mınöñ naböñ adö it i nöd mıdeia. Pen lo mıdageia ñin u, God nan si nan naj gıla u ninöm, hainö pen ñinaböl, a göm, gası nin mıdageia. * 14 Pen Adam it göm gi naj gö, asin nipe anibu nibi bi gau kalıp ut gö, magöñhalö um dap dap, Mosıs lo manö hag ña ñin u aua. Adam God manö nıp haga u rib jua rö, rimnap rib juagla u pen Adam ga rö magöñhalö umla. Adam nipe Bi hainö aunab Bi u rö.

15 Adam gi naj ga u ke; Jisas Krais nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj gö, nibi bi magöñhalö umbal. Pen Jisas Krais nibi bi mög ninöm uma rö, God nibi bi gau magöñhalö mög yabıt ninöm, ud aij göm, nan aij yabıt ña.

16 Bi aıt anibu nan si nan naj ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj aıt anibu ga u, God ninöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñi pai nipe nan si nan naj gi dam dam, Jisas Krais nan aij yıharın ñö, God, “Nibi bi gau magöñhalö pör pör kamın mıdaiöl rö löp,” a ga.

17 Nöd bi aıt ap nan si nan naj gö, asin klö naj yabıt anibu hanip magöñhalö ut ga. Pen hainö, anig adö anıb unbö rö wasö, God nibi bi mög yabıt ninöm ud aij yabıt gö, nibi bi asin mıdagöp

* 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23 * 5:13: Ro 4:15

a gɪnab gau, bɪ aɳɪ Jisas Krais gö, kale kamɪŋ mɪdöm nɪpe aip aij gö nɪŋöl gɪ mɪdeinaböl.

¹⁸ Adam nan si nan najj magö aɳɪ ap nöp gö, asɪŋ anɪbu nɪbi bɪ magöŋhalö uɰ gö, God manö kub hagöm, “Nɪbi bɪ magöŋhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Krais ñɪn aɳɪ ap nöp nan aij yabɪɰ gö, God nɪbi bɪ magöŋhalö kalɪp nɪbi bɪ aij yad a göm, kamɪŋ mɪdep magö u ñɪnɪm rö löp. * ¹⁹ Bɪ aɳɪ ap God manö haga u rɪb jua rö, God nɪŋö, hon nɪbi bɪ magöŋhalö nan si nan najj gɪno. Ñɪn anɪbu hanɪp yag dauagla u pen hon aip gɪno. Anɪb unbö rö nöp, bɪ aɳɪ ap God manö haga rö nɪŋöm umö, God nɪbi bɪ magöŋhalö kalɪp nɪbi bɪ yad a gɪnɪm rö löp. *

²⁰ Nɪbi bɪ nöd nan si nan najj gɪ mɪdmɪdal; God nɪpe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nɪbi bɪ, lo manö rɪb juun nan si nan najj gɪpun u nɪŋöl, a göm, lo manö ña. Anɪb u, nan si nan najj gɪla gau ɪru yabɪɰ nöp gɪlö ara. Pen God nɪbi bɪ nan si nan najj gɪla gau kalɪp mög yabɪɰ nɪŋöm, ud aij yabɪɰ ga.

²¹ Anɪb u, nan si nan najj asɪŋ anɪbu klö yabɪɰ göm, nɪbi bɪ magöŋhalö uɰ gö, wɪp umbal rö mɪdeila. Pen God anɪg göl nɪbi bɪ gau kalɪp mög yabɪɰ nɪŋöm, ud aij yabɪɰ göm, nɪbi bɪ aij yad a göm, kamɪŋ pör mɪdep anɪbu ñɪnab. Bɪ Kub hon Jisas Krais nɪpe gɪ aij ga u me, God anɪg gɪnab. *

6

Jisas aip umun um haut gɪno a gun, nan si nan

---

* **5:18:** 1Ko 15:22   * **5:19:** Ais 53:11   * **5:21:** Ro 6:23

naij gep gasi adö u niŋagun

¹ God hanip mög niŋöb anibu, niŋi bi rimnap hagnaböl, “Nan si nan naij haŋowaŋö göl gi midno midno, God hanip nöd niŋöm ud aij göp rö wasö, hainö hanip mög yabiŋ niŋöm ud aij yabiŋ giŋab,” a giŋaböl. ² Pen manö piral anig rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagı adö u, hon hadö umno. Anib u, midmagö hon piŋu gö, nan si nan naij gun rö lagöp. ³ Kale niŋbim, hon niŋi bi Kraiŋ Jisas aip jim ñöl midaiun a gun ñig pakno gau, “Niŋpe uma rö jim ñöl umbun,” a gun, ñig pakno. * ⁴ Hon ñig pakno u, Kraiŋ Jisas aip wip riŋöl miŋan lugun umno rö la. Niŋhön giŋig: Kraiŋ niŋpe umö, kabö miŋan u riŋöl giŋa pen Nap klö ke yabiŋ niŋpe u gö, uraköm kamıŋ midöp rö, hon unbö rö wip riŋöl miŋan rö midpun u urakun, kamıŋ hain niŋbö adö u mideinabun. *

⁵ Kraiŋ aip jim ñöl umno u me, niŋpe kauyaŋ uraköm kamıŋ midöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamıŋ mideinabun. ⁶ God niŋpe gasi niŋa, nan si nan naij gep nagı u böŋ nöp riŋ gi dö gö, hainö niŋi bi gau kalip nagı wög gep bi rö, adan naij u ud tiŋ gi dam aragniŋ, a gi gasi niŋa. Anib u me, nagı adö naij gi midun u, Kraiŋ aip mab ba laŋ al pak liŋö uma. * ⁷ Pen niŋhön, niŋi bi um hauŋ giŋal gau, nan si nan naij gep magö u midmagö kale piŋu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon niŋibun, Kraiŋ aip umno u me, niŋpe aip kamıŋ mideinabun. ⁹ Hon niŋibun, Nap niŋpe gö Kraiŋ uraka rö, niŋpe kauyaŋ umagnab. Uri umeb magö u Kraiŋ niŋ nan ap giŋim rö lagöp. ¹⁰ Kraiŋ

---

* **6:3:** Gal 3:27   * **6:4:** Kol 2:12   * **6:6:** Gal 5:24

nipe ñin añi ap nöp uma u pen nan si nan naj gep pïdöŋ u böŋ nöp hir göp. Krais kauyaŋ uraköm, am God aip midpil.

¹¹ Anib u me, Krais Jisas aip uŧ gun, nan si nan naj gep adö u um hauŧ gun, urak God aip kamiŋ midpun, a gïmim niŋmim. * ¹² Nan si nan naj gep magö u, kalöp adik ŧip gi dam, bi nagï wög gep rö mo gau midmim, nan si nan naj gïnabim, a gïnab. Pen kale wihö gïmim. * ¹³ Pen gasi naj kale u, hañ romaŋ ñin ma kalöp adin ap, nan si nan naj gïnim, a göm, ŧip gi gainim rö, kale hañ romaŋ kale adin adin gau magöŋhalö böŋ nöp wihö gïmim. Jisas aip umun urakpun u me, gasi midmagö rimid hon God nïp ñun, hañ romaŋ adin gau God nïp ñun, nipe hagöp rö nöp gun, a gïmim niŋmim. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u niŋun gun, a gi gasi u niŋbe, nan si nan naj gep gasi u nöp lö, anig gïmidim. Pen miñi adö anibu rö midagpim. God kalöp mög niŋöm udö, Krais niŋi bi nipe midpim u, nïp cig gïmim, nan si nan naj gau arö gïnabim. *

Nagi asin midagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u gïno, God niŋöm hanip udagnab; nipe ke hanip mög niŋöm, Krais nïp yuö apöm, hanip a göm uma rö, udnab. Anib u, nan si nan naj nöp gi midaiun aka? Wasö yabi! Anig gagun. ¹⁶ Kale niŋbim, kale bi kub ap nïp, hon bi nagï wög gep ne midun, wög nihöŋ hagnabön gïnabun, a geinabim u, kale bi kub

* **6:11:** 2Ko 5:15; Gal 2:19   * **6:12:** Jen 4:7   * **6:13:** Ro 12:1

* **6:14:** 1Jn 3:6

anɪbu mo nɪpe gau mɪdpim. Kale nan si nan najj gep nɪp nagɪ wög gep bɪ rö mɪdeinabim u, nan si nan najj gep mo gau mɪdmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nagɪ wög gep bɪ rö mɪdeinabim u, God manö hagöp mo gau mɪdpe, nɪpe kalöp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan najj gep gasɪ u nöp lö, bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmim, adö anɪbu nöp gɪmɪdim. Pen hainö, Jisas manö aij u nɪɲmim, böɲ nöp udpim. Anɪg gɪpim u, yad God nɪp aij a gabin. ¹⁸ God nɪpe gö, kale nan si nan najj mo gau mɪdmim, yöñ udmim, God nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, nɪpe hagöp rö gɪ aij gɪpim. ¹⁹ Pen kale ke klö mɪdagpim rö, manö hagnɪg gabin i, yad waiö nöp hagnö nɪɲ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gasɪ najj yabɪɪ nɪɲmim, nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, hañ romanɲ ñɪn ma kale gau nan si nan najj yabɪɪ gɪ dammim, gɪ najj yabɪɪ nöp gɪmɪdim. Pen miñi gasɪ aij yabɪɪ nɪɲmim, nagɪ wög gep bɪ rö mɪdmim, hañ romanɲ ñɪn ma kale gau God manö hagöp rö nöp gɪ dammim, kamɪɲ aij nöp mɪdeinabim. ²⁰ Nöd nan si nan najj gep nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmɪdim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nɪpe gau mɪdagmɪdim. ²¹ Pen nöd gɪ najj gɪmɪdim anɪbu, miñi nɪɲmim hagnabim, “Pör anɪg gɪ najj gɪmɪdun u, nable göp. Anɪg gun nan aij ap udagpun,” a gɪnabim. Nɪbi bɪ anɪg gɪpal gau umnɪg gɪnaböl.

²² Pen miñi God nɪpe gö, kale nan si nan najj

---

* **6:16:** Jon 8:34; 2Pi 2:19

mo gau miðmim, yöñ udmim, God nagi wög gep niþi bi rö miðmim, God niþjö aij giþnab adö u nöþ giþmim, kamiþ þör þör miþdep u udnabim. ²³ Nan si nan naij gep adö u giþ damun, pe udun umnabun; pen Bi Kub hon Jisas Kraiþ aip þim ñöl miþdeinabun u, God hanþþ kamiþ þör þör miþdep magö u yiþharþþ ñiþnab. *

7

Kraiþ hañ romaþ niþe miþpim rö, niþe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö niþþim gau. Kale niþþim, niþi bi kamiþ miþþal gau nöþ lo manö hain giþnaböl; umeinaböl, marö kalþþ riþnap miþdagnab.

² Manö ap ba gau rö ap miþdöp. Lo manö ap haga, bi niþe miþdeinab, niþin niþe nugmul aip miþdainþm; pen nugmul umnab u, lo anþbu þiþ giþnab. ³ Niþi u nugmul miþdö niþþöl giþ, am bi hain niþbö ap niþþöm udeinab u, niþ hagnaböl, “Lo manö riþ þumön, ne bi si udep niþi,” a giþnaböl. Pen nugmul umö, am bi hain niþbö niþþöm udeinab u, manö miþdagöp; “Lo manö riþ þumön, ne bi si udep niþi,” a göm, hagagnaböl.

⁴ Pen añ mam bi. Anþb unbö rö nöþ, kale Kraiþ hañ romaþ niþe miþpim gau, niþe aip umbe rö, lo manö ud siþi liþmiþdim u arö giþpe niþþöm Bi ap kalöp udnab. Bi au umöm uraka Bi u kalöp udö, kale God niþ aij giþniþm adö u nöþ giþnabim. *

⁵ Nöd pen Kraiþ hon udaga ñiþn u, nan si nan naij gep magö u hanþþ ud siþi liþmiþdöp. Lo manö

* 6:23: Ro 5:12,15   * 7:4: Ro 6:2,11

adö u nöp hain gun a gi m+dm+dun u pen gasi najj an hon dan p+ral hi+kö, mab asi ñiñ umeb magö u waiö lö, mid aij gi+midagun. God aip midep rö laga. ⁶ Pen m+ñi Krai aip umbun rö, lo manö han+p nag+ rö löm ud sisi l+m+idöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kal+ kñiñ rikla adö u niñun gagpun; God Ana gasi ñöb adö u nöp niñun gi+pun.
*

Lo midöp rö, nan si nan najj gi+pun u waiö niñbun

⁷ An+ b u, hon niñön hagn? God lo manö hagnö hagnö u, manö najj hagnö, a gun aka? Wasö yab+! U an+ g hagnö.

Lo midagböp, yad nan si nan najj aigeg rö midöp u niñagnep. Lo manö adö ap kal+ kñiñ riköm hagnö, “Niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp, a gimim, gasi u niñagnim,” a gila. An+ b u me, yad niñbin, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi niñeinabin u, nan si nan najj ginabin. * ⁸ An+ b u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan najj gem, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp, a gi gasi u niñagnabin. Yad an+ göl gasi niñmidin u pen ad+ñ nan si nan najj gep magö u am gasi rimid yad t+p gi dam arö, niñi bi rimnap nan kale gau iru yab+! nöp nan yad rö midagböp a gi gasi u nöp niñnö. Pen lo manö midagböp, nan si nan najj gep magö kñö midagböp, bi hadö umöb rö midböp.

---

* **7:6:** Ro 8:2; 6:4   * **7:7:** Eks 20:17; Dud 5:21

⁹ Lo manö, u gîmön, u gagmön, a gab u, yad nöd niᵇagmîdin. Yad anig gem kamîᵇ midainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naij gep magö u, bî kamîᵇ midöp rö löm, klö udöm yîp tîp gî ud arö, umnö. ¹⁰ God lo manö ña u, hanîp adan pör mîdep u yamböp, pen yîp umeb magö nöp ña. ¹¹ Anîb u, yad gasî niᵇbin, hainö yad nan si nan naij gem, niᵇbi bî rîmnap nan kale gau nan yad rö mîdaiböp a gî gasî u niᵇagnabin. Yad anigöl gasî niᵇmîdin u pen, adîᵇ nan si nan naij gep magö u am gasî rîmîd yad tîp gî dam arö, niᵇbi bî rîmnap nan kale gau nan yad rö mîdaiböp a gî gasî niᵇnö. Nan si nan naij gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yîp al pak la. *

¹² Anîb u, hon niᵇbun, God lo manö u uᵇ mîdöp. Hon niᵇbun, “Niᵇbi bî rîmnap nan kale gau nan yad rö mîdaiböp a gî gasî u niᵇagmim,” lo manö anîbu, God niᵇpe ke manö klö haga u, uᵇ nöp, kabö rö nöp, aij nöp mîdöp. * ¹³ God lo aij anîbu yîp al pak la umnö aka niᵇhön? U wasö! God lo manö aij u hagö niᵇbun rö, marö kub anîbu udagnabun. Nan si nan naij gîpun rö, marö kub anîbu udnabun. Pen niᵇpe hanîp lo manö haga anîbu, gasî ap ke niᵇöm hagaga; nan si nan naij gep magö u gac kub yabîᵇ mîdöp u niᵇöl, a göm, lo manö haga. Anîb u, God lo manö u haglö niᵇbin rö, umagnö; nan si nan naij gep magö u, lo manö aij anîbu udöm, yîp al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasî niᵇbun gau nöp gabun

---

* **7:11:** Jen 3:13   * **7:12:** 1Di 1:8

¹⁴ Hon n̄ɲbun, lo manö u, God gasi ñö kali kliñ rikla. Anibu pen yad bi nöp m̄dpin; yad nagı wög gep bi rö m̄dem, hibur gasi r̄im̄d yad u pör arab nan si nan naij gep adö u. ¹⁵ Anıb u me, nan aij ḡnam, a gi gasi n̄ɲbin adö u gagpin; yad nan si nan naij gep adö u, yad magö anıbu mulu kal n̄ɲbin u, yad anıg ḡnam, a ḡpin adö u nöp ḡpin. Pen n̄hön ḡnıg anıg ḡpin u n̄ɲagpin. * ¹⁶ Yad gi naij ḡnam, a gi gasi n̄ɲbin adö u nöp ḡpin rö, yad n̄ɲbin, gasi magö yad abe God lo manö u abe adıp adıp rö m̄döp.

¹⁷ Uri yad ke nan naij gagpin me. Yad ke naij ḡnam, a gem, gagpin; nan si nan naij gep magö u gasi hibur m̄dmagö yad anı danı m̄döp u nöp göp. ¹⁸ Yad n̄ɲbin, yad bi nöp m̄dpin rö, m̄dmagö prı anı yad danı m̄d aij gagöp. Gasi hibur m̄dmagö yad gasi aij ñö, nan aij ap ḡnabin. Gasi magö yad u, gi aij ḡnam a gem n̄ɲbin u pen yad ḡnam rö lagöp. ¹⁹ Anıg gö me, gi aij ḡnam, a gi n̄ɲbin adö u gagabin; gi naij ḡnam, a gi n̄ɲbin adö u nöp pör ḡnö arab. ²⁰ Anıb u, yad gi naij ḡnam, a gi n̄ɲbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naij gagabin. Nan si nan naij gep magö u gasi hibur m̄dmagö yad anı danı m̄döp u nöp gö gö gab n̄ɲem gabin.

²¹ Anıb u, yad n̄ɲbin, yad gi aij ḡnam a gi n̄ɲbin u pen pör gi naij ḡnam rö löp. ²²⁻²³ Gasi yad u God lo ña u ñıñı yabı l̄bin u pen gasi hibur m̄dmagö yad anı danı unbö ke göm, gasi magö yad u aip pen pen gö, nan si nan naij gep magö u hañ

---

* **7:15:** Gal 5:17

romanj yad anj gau midöm, yip ud sisi lö, yad bi nagiman rö midpin. *

²⁴ Yad ñiñi lagpin; bi mög gep rö midpin. Gasi hibur midmagö yad u yip al pak linig gab; bi an yip ud kamij yunab? ²⁵ Bi Kub hon Jisas Krais nöp! God nip aij a gabin!

Pen manö hagpin i, anig göl midöp: gasi yad u God nip nag wög gep bi rö midpin u pen midmagö pri anj yad danj au, nan si nan najj gep magö u nag wög gep bi rö midpin. *

8

God Ana hon aip mideinab u, hon aigale nibi bi rö mideinabun

¹⁻² Pen hon Krais Jisas aip jim ñöl midpun u, Krais Jisas nipe umö, God Ana kamij magö ñeb u nipe hanip ud kamij yuö, hon uri nan si nan najj gep magö u abe, umeb magö u abe, kalip nag wög gep nibi bi rö midagpun. Anib u, God hanip manö kub hagagnab. ³ Pen nibi bi aij midagpun rö, God lo adö u gi damun, mid aij gun rö lagö, God Ñi nipe ke u yuö, bi yabñ hañ romanj hibur midmagö hon unbö rö löm, aua. Nipe umöm nan si nan najj gep magö u böñ nöp gi ke yuanj, a göm, God nipe Ñi nipe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan najj gep magö u nibi bi midmagö pri anj kale danj midöp u, manö kub hagöm, pis göp a ga. ⁴ God anig ga u, kale gasi najj midmagö pri anj hon yanj nibö auöp adö u arö göm, God Ana gasi

* **7:22-23:** Gal 5:17; 1Pi 2:11   * **7:25:** 1Ko 15:57

ñab adö u gi damöm, lo manö yad hagab rö gi aij ginaböl, a göm ga. *

⁵ Nibi bi gasi naj midmagö pri an kale yan nibö auö, adö anibu nöp gilo aröp gau, hibur midmagö kale nihön gasi göp adö u nöp gasi niñbal. Pen nibi bi God Ana kalip gasi ñö gilo aröp gau, God Ana nihön gasi göp adö u nöp gasi niñbal. ⁶ Nibi bi hibur midmagö kale nihön gasi göp adö u nöp gasi niñbal gau, adö anibu nöp si nan naj göm umnaböl. Pen nibi bi God Ana nip aij ginab u nöp gasi niñbal gau, adö anibu nöp gi aij göm, God aip jim ñöl kamij midöm, mid aij ginaböl.

⁷ Nibi bi hibur midmagö kale nihön gasi göp adö u nöp gasi niñbal gau, gasi magö kale God nip kauat mauat rö midöp. Gasi magö kale God lo nipe niñagöp; God lo nipe niñnim rö lagöp. ⁸ Nibi bi gasi naj midmagö pri an kalip yan nibö auö, adö anibu gilo aröp gau, God nip aij ginim adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nibi bi God Ana kalöp an dan midöp gau, gasi naj midmagö pri an kale yan nibö auö, adö anibu gagabim; God Ana kalöp gasi ñab adö u nöp gabim. Nibi bi Krai Ana nipe kalip an dan midagöp gau, Krai nibi bi nipe midagpal.

* ¹⁰ Krai nipe an kalöp dan mideinab u, nan si nan naj gep magö u gö, hañ roman kale umnig gab; pen Jisas umö God kalöp niñö, nibi bi aij rö midpim u rö, Ana nipe gö, ana kale kamij mideinab. * ¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe an kalöp dan midöp u me, God añ anibu nöp kalöp

---

* **8:4:** Gal 5:16,25   * **8:9:** 1Ko 3:16; 12:3   * **8:10:** Gal 2:20

u rö nöp gö, Ana nipe kalöp an dan midöp u nipe hañ roman kale kamıñ middep magö ñınab.

12 Anıb u, añ mam bı, hon naböñ midöp. Gası naj midmagö prı an hon dan pılu gı ñö adö anıbu gun, naböñ anıbu ñagnabun. 13 Adö anıbu gıpe arö, umnıg gabim. Pen God Ana u kalöp gı ñö nıñöl gı, kale nan si nan naj gıpim anıbu böñ nöp arö gınabim u, God aip kamıñ middeinabim. *

14 God Ana gası ñö nıñöl gı ajaböl nıbi bı gau, God ñı pai nipe midpal. 15-16 Ana kale udpim u, kalöp tıp gı dam arö, kale nöd pıñıñ gımidim rö kauyan pıñıñ gımim, nagı wög gep nıbi bı rö midagnabim. Ana kale udpim u, nipe gö, God ñı pai nipe midpim. Anıg nıñöm hon nıp “Aba! Bapi!” a gabun. *

17 Ñı pai nipe midpun u me, nan aij nıhön nıhön ñı pai nipe ñınab u, hon udnabun. Pen Krais nıp hag juöm gı naj gıla rö, hanıp u rö nöp gı naj gılö, pıñıñ gagnabun u, God Krais nıp ud aij ga rö, hanıp u rö nöp ud aij gınab. *

Hainö mid aij gınabun

18 Gası yad nıñbin, Krais nıp cıg midun, marö rımnap gö, uıham middeinabun u, u nan pro. Hainö God nipe nan aij yabıtı hanıp ñö, nipe aip mid aij gınabun u, u nan kub.

19 God nan nıhön nıhön gı la gau magöñhalö mıñi mid aij gınım rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad midö, God nipe ñı pai nipe waiö udnab ñın u nöp, nipe gö, nan anıb gau kauyan mid aij

* **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5   * **8:15-16:** 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22   * **8:17:** Gal 4:5-7; Rep 21:7

gɨnab. ²⁰⁻²¹ Göp anɨbu, God hadame nöp niɨbir gɨnab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau niɨa, ñɨ pai yad waiö udnabin ñɨn u, yad gɨnö, ñɨ pai yad ñɨñɨ löm mɨd aij yabɨl gɨnaböl rö, nan magöɨhalö gɨ lɨnö gau u rö nöp, hij gɨ lugagöm, ñɨñɨ löm mɨd aij yabɨl gɨnab.

Pen nan gɨ la anɨb gau, nöd mɨd aij gagnab. Pen hanɨp gö, ñɨ pai niɨpe ke yabɨl mɨdun niɨpe aip mɨd aij gɨnabun ñɨn u nöp me, kauyaɨ gö nan anɨb gau mɨd aij gɨnab. *

²² Hon niɨbun, nan God gɨ la anɨb gau magöɨhalö mɨd aij gɨniɨg gab u pen hadame nöp marö gö, niɨbi ñɨ pai riɨkniɨg gɨlö ilön göp rö u gɨmɨdöp. ²³ Pen hon abe marö anɨbu mɨdöp. Hainö kalɨp böɨ nöp udnɨg gabin, a göm, God niɨpe Ana u nöd nöp yuö apöm hanɨp aɨ daɨ mɨdöp u, pen ñɨn mai rö hanɨp ñɨ pai niɨpe ke kabö rö yabɨl waiö udö, hañ romaɨ gɨsön niɨbö halu lun, a gun, mɨdmagö hon aɨ daɨ marö anɨbu gö niɨjöl gɨ, mɨnönɨ nabönɨ adö il i abad mɨdpun. *

²⁴ God nan hainö waiö lɨnab a ga manö u niɨ udno, hanɨp uda. Pen nan niɨhön niɨhön hainö waiö lɨnab u magöɨhalö hadö niɨbnop, miñni gasɨ halö mɨdun ñɨn hain u abad mɨdagaibnop. Nan hadö niɨɨbal u abadagnaböl. ²⁵ Pen, nan hainö waiö lɨnab, a gɨ gasɨ u niɨɨun me, iru gö niɨjöl gɨ abad mɨdagpun; gasɨ halö abad mɨdpun.

²⁶ Niɨbi biɨ piɨdön mɨdagpun rö, Ana hanɨp gɨ ñöl gɨ mɨdöp. Hon God niɨp sabe gun a gɨɨun u pen aige gun God niɨp sabe gɨnabun u niɨaɨgun. Pen Ana hanɨp ab hak löm, God niɨp sabe gɨniɨg

* **8:20-21:** Jen 3:17-19   * **8:23:** 2Ko 5:2-4

gab. Manö n̄ibi b̄i n̄iḡeb rō wasö; kadkad manö löm hagn̄ig gab. ²⁷ God pen gasi hon magöḡhalö n̄iḡöb; n̄ipe Ana gasi n̄ipe u abe n̄iḡöb. Ana n̄ipe hon Krai Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe marö udöm, God n̄ip hagö, hagab rō ḡinab. Ana n̄ipe God n̄ip hagab u, God ḡinam a göm n̄iḡöb adö u nöḡ hagab. *

²⁸ Hon n̄iḡbun, God n̄ip m̄idmagö l̄ibun n̄ibi b̄i gau, God n̄ipe han̄ip abad m̄idö n̄iḡöl ḡi, nan r̄imnap ke gagnab; m̄id aij ḡinabun adö u nöḡ han̄ip ḡinab. God n̄ipe hadame gau gasi n̄iḡöm haga rō, han̄ip ȳip aumim a ga. * ²⁹ Pen adö an̄ibu nöḡ, God n̄ibi b̄i nöḡ n̄iḡa gau, “Yad ḡinö, kale Ñ̄i yad m̄idöp rō löm, n̄iñ̄in n̄imam hain n̄ipe iru yabił m̄ideinaböl,” a ga. * ³⁰ An̄ib u, n̄ibi b̄i Ñ̄i yad rō m̄ideinaböl a ga n̄ibi b̄i gau, kal̄ip ȳip aumim a ga. N̄ibi b̄i ȳip aumim a ga n̄ibi b̄i gau, kal̄ip n̄ibi b̄i asiḡ m̄idagöp a ga. N̄ibi b̄i kal̄ip asiḡ m̄idagöp a ga gau, Ñ̄i yad mailö aij halö m̄idöp rō, kale u rō nöḡ m̄ideinaböl a ga.

Han̄ip m̄idmagö löm abad m̄id aij göḡ

³¹ Pen han̄ip an̄ig göm ud aij göḡ u, an han̄ip ḡi naij ḡinab? B̄i ap han̄ip ḡi naij ḡin̄im rō lagöp, wasö yabił! * ³² God n̄ipe piñ̄iḡ gagöm, Ñ̄i n̄ipe ke u han̄ip nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabił. Pen God han̄ip an̄ig ga u me, n̄ipe han̄ip ud aij göm, nan aij aij nöḡ han̄ip u rō nöḡ ñ̄inab. ³³ Pen God n̄ipe han̄ip hag löp rō, an han̄ip manö kub hagnab? God n̄ipe ke gö asiḡ m̄idagöp rō m̄idpun u, manö m̄idagöp, a ga. * ³⁴ An̄ib u, b̄i

* **8:27:** Sam 139:1   * **8:28:** Ep 1:11   * **8:29:** Kol 1:18; Hib 1:6   * **8:31:** Sam 118:6   * **8:33:** Ais 50:8-9

an hanıp manö kub hagnab? Bı ap anıg hagnım rö lagöp. Kraıs Jıas hanıp nan a göm umöm, uraköm, am God ñımagö yıjıg kíd nıpe lau adö mıdöm, hanıp a göm, Nap nıp sabe göl gı mıdöp.

³⁵ Kraıs hanıp mıdmagö yabıt löp u me, an nıp wasö göm hanıp ud asık ke lınab? Nan ap ke waiö löm, hanıp ud asık ke lınım rö lagöp.

Hanıp marö rımnab gınab aka,

uıtham mıdeınabun aka,

kıyö kub leınab aka,

watıj mıdageınab aka,

gası mılö nıñnabun aka

bı rımnab hanıp, Kraıs pıg mıdpal, a göm,

hanıp gı nıj gınaböl aka,

al pak lınaböl aka,

nan nıhön gınab,

Kraıs aıp jım ñöl nöp mıdeınabun.

³⁶ Manö anıbu rö God Manö kalı kılın rıköm hagla, “Nöp pıg mıdpun rö, pör hanıp nıñöm,

kaj sipsip rö al pak lun a göm nıñbal,” a gıla.

*

³⁷ Anıb u, umeb rö anı u mıdpun u pen Kraıs, bı hanıp mıdmagö löm uma u aıp mıdun, aıj gö nıñöl gı nöp mıdun, nan anıb gau pıñıñ gagnabun. ³⁸ Adö anıbu yad nıñbin, umnabun aka mıdeınabun, God hanıp mıdmagö lı nöp mıdeınab nıñöm nan ap hanıp ud asık ke lınım rö lagöp. God ejol nıpe gau, nan pıdön halö kumi kabö adö lanı mıdöp gau, nan kal nıj gau, nan mıñı mıdöp gau, nan hainö mıdeınab gau, ³⁹ nan adö galık mıdöp gau, nan mo gayık mıdöp gau,

* **8:36:** Sam 44:22

nan ni+hön ni+hön mi+döp gau magöñhalö, nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. Bi Kub hon Krai Jisas mi+döp rö, God hanip mi+dmagö li nöp mi+deinab.

9

God gasi nipe ke niñöm Isrel kai kalip udnig ga

¹ Manö hagabin anibi, yad Krai bi nipe mi+dpin rö, piral hagabin. Ana U† u gasi magö yad hagab, manö hagabön anibu manö niñö hagabön, a gab. ²⁻³ Pen añi mam bi. Isrel nibi bi ri+mnap Krai nip udagpal gau hainö manö kub niñöm, ilön kub udnaböl u, yip mög yabıt göp. Anib u, yad gasi iru yabıt niñbin. Mi+dmagö yad pör ilön kub göp. Yad niñö nöp hagabin, adan mi+dböp, yad añi mam yad gau kalip nan a gem ilön udnö, kale pen kamih arblap. *

⁴ Pen ni+hön: God Isrel kai nöp kale ñi pai yad mi+deilan a göm, mailö aij nipe kalip nöp yamöm, yad kalöp unbö gi+nabin a göm manö klö niñö kalip nöp hag ñöm, lo manö nipe u kalip nöp hag ñöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kalip nöp hag ñöm, yad aigöl gem nibi bi kalip ud aij gi+nam manö aij u kalip nöp hag ña. * ⁵ Isrel nibi bi nihi ilan kale Ebrahim, Aisak, Jekop bi gau me. Ebrahim, Aisak, Jekop ñi pai riklö, rik dam dapıl gi damöm, Isrel nibi bi kalip rik daula. Kigin añi u nöp rik dam dapıl gi damöm, Krai nip bi yabıt rik daula. Krai nipe ke God mi+döm, nibi bi magöñhalö abadab. Kale magöñhalö hib nipe u pör haglö adö aran.

* 9:2-3: Eks 32:32 * 9:4: Eks 9:4

6 God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel ñi pai rīklö, rīk dam dapīl gi damöm, rīk daula gau rīmnap Isrel ñibi bi kabö rö mīdagpal. 7 Ebrahim ñi pai rīklö, rīk dam dapīl gi damöm rīk daula gau rīmnap Ebrahim ñi pai nīpe kabö rö mīdagpal. God Ebrahim nīp haga, “Aisak ñi pai rīknab gau nöp ñi pai adö nape rö mīdeinaböl,” a ga. * 8 Anīb u, Ebrahim ñi pai rīklö, rīk dam dapīl gi damöm, rīk daula gau rīmnap God ñi pai nīpe mīdagpal. God manö klö nīñö hagö, Ebrahim ñi pai yag daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nīpe mīdnaböl. * 9 God Ebrahim nīp manö klö nīñö anību hagöm haga, “Ñin yad hag līnö ñin u nöp yad ado gi aunö, nabin ne Sera ñi ap yag daunab,” a ga. *

10 Pen apīs hon Rebeka ñi nīpe mīhau bi añi nöp rīka. Bi anību bac hon u Aisak. 11-12 Pen God gasi nīpe ke nīñöb rö gīnab. Nībi bi an hag līnabin a gīnig gab u, hag līnab. Kale nan aij rīmnap gīnaböl u nīñöm hag lagnab. God gasi nīpe ke nīñöb rö gīnab. Anīb unbö rö nöp me, apīs bac hon Aisak Rebeka ber mīhau ñi ramö rīkaglö magö u, God nīpe Rebeka nīp haga, “Ñi ne nañi rīknabön u, bi kub rö mīdageinab; nīpe ñi ne hain u nīp wög gi ñinab,” a ga. Nī mudun an gau nöp mīdailö nīme yag dauaga adö u nöp, nan aij nan naij ap gīlö nīñöm wasö, God gasi nīpe ke nīñöm anig haga. * 13 God Manö adiñ ap kalī kliñ rīkla u, God manö hagöm haga, “Yad Jekop nīp mīdmagö lībin pen Iso nīp mīdmagö lagpin,” a

* 9:7: Jen 21:12 * 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Jen 18:14 * 9:11-12: Jen 25:23

ga. *

God nipe gab u, kabö rö nöp gab

¹⁴ Anib u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nipe kabö rö nöp gab. ¹⁵ God nipe Mosıs nıp haga,

“Nıbi bı mög niņnabin gau kalıp mög niņnabin.

Nıbi bı mıdmagö lem ud aij gınabin gau

kalıp mıdmagö lem ud aij gınabin,” a ga. *

¹⁶ Anib u niņbun, hane ke kłö gun gıpun u niņöm hanıp udagnab; hane ke kłö gun gası halö mıdpun u niņöm hanıp udagnab. Nipe ke mög niņnab nıbi bı gau nöp udnab. *

¹⁷ God Manö adiņ ap kalı kłiņ rikla u, God manö hagöm Pero nıp haga, “Yad gası niņnö, nıbi bı ram mınöņ gau gau mıdpal gau magöñhalö niņnaböl, ne kiņ Ijip nıbö u bı kub bı kłö yabıł pen yad God gınö ne bı yıharıņ rö mıdnabön. Anıg gınab, kale niņöm, manö anıbu hag amıl apıl göm hib yad u haglö ram mınöņ gau gau magöñhalö arnab. Adö anıbu nöp yad ke gainö, ne Ijip kiņ mıdpan,” a ga. * ¹⁸ Anib u niņbun, God gası nipe ke niņöb rö, nıbi bı rımnab mög niņnab pen nıbi bı rımnab kalıp niņebir gö, gası naij kale niņbal u kıdıł arnab.

¹⁹ Kale rımnab God göp anıbu rö niņmim hagnabim, “God nipe nöp gö, gası kale u kıdıł aröp u, niñön gıniğ pen, mıd aij gagpim, a göm, hanıp manö kub hagnab? God nipe ke, ‘Nan anıb gau gınab,’ a gınab u, bı an nipe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a gınab?” ö gınabim. ²⁰ Anıg hagnabim

* **9:13:** Mal 1:2-3 * **9:15:** Eks 33:19 * **9:16:** Ep 2:8 * **9:17:** Eks 9:16

u pen kale bi kub an rö midmim, manö nipe u naböŋ udnabim?

Adö anibu rö, God Manö u bi ne Aisaia kali kliñ riköm haga, “Bi ap minöŋ udöm, rin cög ap gö, ‘Yip nihön ginig anig göl gipan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabi!” a ga. * 21 Bi rin cög ginig gab bi u, nipe gasi nipe ke niŋöb rö ginab. Minöŋ bad añi ap ud gi dö gi dapöm, rin aij aij ñin añi añi lauep ap löm, rin yiŋariŋ pör pör lauep ap löm, ginab. U manö midagöp; gasi nipe. *

22-23 Anib unbö rö me, God göp. Nipe niŋi bi gi naj gi midpal gau niŋö, iru yabi gö, kalip al pak linim rö löp u pen, nipe mulu halö midöp u niŋöm klö nipe midöp u niŋlaŋ, a göm, kalip yiŋid anig gagöp. God hadame dagol gau gasi nipe ke niŋöm haga, niŋi bi mög niŋem ud aij ginabin niŋi bi gau mailö aij yad u niŋöl, a ga. Anib u, niŋi bi anib gau mailö aij yad u niŋöl a göm, nipe niŋi bi gi naj gi midpal gau gö, gasi hibur naj kale u kidit aröp. 24 Niŋi bi mög niŋem ud aij ginabin a ga u, hanip Juda niŋi bi abe, Juda niŋi bi wasö gau abe, haga. 25 Manö adö anibu rö, God manö haga rimnap bi ne Hosea God Manö adiŋ ap kali kliñ riköm haga,

“Niŋi bi yad midagmidal gau,

kalip ‘niŋi bi yad’ a ginabin.

Pen niŋi bi midmagö lagmidin gau,

kalip ‘niŋi bi midmagö yad’ a ginabin.

Pen Hosea God Manö adiŋ ap halö kali kliñ riköm haga, *

26 Nöd ‘Niŋi bi yad midagpim,’ a ginö u,

* 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21: Jer 18:6 * 9:25: Hos 2:23

ram m+inöŋ añi an+ibu nöŋ kal+ip,
 ‘God pör kam+inŋ m+idöp ñi pai n+ipe,’ a
 g+nabin,” a ga. *

27 Pen God Manö ad+inŋ ap, b+ God manö hagep
 Aisaia manö b+atö göm hagab,
 “Isrel kai kabö ku+up ñig go+ gau m+idöp rö
 iru nöŋ m+ideinaböl u pen
 B+ Kub n+ipe yöŋ pro bad ap nöŋ
 ud kam+inŋ yunab. *

28 N+hön g+nig: B+ Kub n+ipe dip nöŋ
 n+ibi b+ m+inöŋ naböŋ i+ i m+dpal gau
 magöŋhalö manö kub hagöm
 böŋ nöŋ pen ñ+nab,” a ga.

29 G+nab an+ibu, Aisaia n+ipe nöŋ God Manö ad+inŋ
 ap kal+i k+in r+köm haga,
 “B+ Kub ke p+döŋ halö m+idöp u,
 han+ip ñi pai yöŋ bad ap nöŋ arö gagböŋ,
 Sodom Gomora n+ibi b+ kal+ip ga rö u,
 han+ip g+iböp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u n+inŋ udlan

30 An+b u, n+nim! Juda n+ibi b+ wasö gau, nöŋ,
 m+id aij gun God aip j+m ñöl m+idaiun a göm gas+
 u n+nagla u, pen m+ñi Jisas manö aij u n+nŋ udlö,
 God kal+ip as+inŋ m+dagöp a gö, n+ipe aip j+m ñöl
 m+dpal. 31 Pen Isrel n+ibi b+ nöŋ God lo manö u
 udöm, hagöp hagöp rö gun a g+la u pen m+ñi n+ipe
 aip j+m ñöl m+dagpal. 32 Pen n+hön, God n+ip n+nŋ
 udöm wasö, hon ke adö r+mnap gun, n+ipe aip
 j+m ñöl m+ideinabun, a göm, God n+ipe kabö aij la
 adö u arun a g+lö n+nöŋ g+, ma kale u li yuö ap

* 9:26: Hos 1:10 * 9:27: Ais 10:22-23 * 9:29: Ais 1:9

lug pakpal. * ³³ Manö an+bu rö, Aisaia n+pe God manö haga rö kal+ kliñ r+köm haga,
 “N+ñim! Yad daun kub Saion kabö ap l+nö,
 n+bi b+ ma adö an+bu l+ yuö ap lug paknaböl;
 pen n+bi b+ n+ñ n+ñ udnaböl gau,
 God n+ñ n+ñöm ana udagnaböl,” a ga. *

10

God n+pe ke gö, kale n+bi b+ n+pe as+ñ m+dagöp rö m+deinaböl u, Isrel n+bi b+ kale n+ñagal

¹ M+deimam yad gau. Gas+ klö y+ñ auöp u, God n+bi b+ yad Isrel kai kal+ñ ud kam+ñ yun+ñ, a gem, n+ñ pör nöp sabe göl g+ m+dpin. ² Yad kale g+pal rö n+ñem hagabin, hon God n+bi b+ n+pe m+daun, a göm, klö yab+ñ g+pal u pen gas+ n+ñ aij göm gagpal. ³ “Krais uma rö, God han+ñ, ‘N+bi b+ as+ñ m+dagöp yad,’ a g+ñab,” a göm gas+ u n+ñblap u pen adö an+bu n+ñ aij gagöm, gas+ kale ke adö u nöp n+ñöm hagla, “Lo adö u g+no areinab u, n+bi b+ aij n+pe m+deinabun,” a g+la. An+ñ u, lo manö adö an+bu hain gun a göm g+ damöm, hainö ap lug pakla. ⁴ Krais ga an+bu, uri lo u p+ñ göp. An+ñ u me, n+bi b+ an an Jisas manö aij u n+ñ udnaböl gau, God kal+ñ magöñhalö n+bi b+ as+ñ m+dagöp yad a g+ñab.

N+bi b+ ram m+ñöñ gau gau magöñhalö kam+ñ aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mos+ manö r+ñnap kal+ñ kliñ r+köm, lo manö udöm as+ñ m+dagöp rö m+deinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kal+ñ

* **9:32:** Ais 8:14   * **9:33:** Ais 28:16; 1Pi 2:6

haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp g+mim me, kam+ñ arnabim,” a ga. * 6 God Manö u, Mos+is manö r+mnap kal+ kññ r+köm, Krai+n+ñ udöm as+ñ m+dagöp rö m+deinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kal+p haga, “Kale, ‘B+ an adö lañ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iñ u me, kale am kumi kabö adö lañ au n+bö Krai+n+ñ uñ g+ dauagnaböl.) * 7 An+bu unbö rö nöp, “Kale, ‘B+ an wip ana ram m+öp mo gay+k arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iñ u me, kale am wip ana ram m+öp mo gay+k n+bö Krai+n+ñ uñ g+ dauagnaböl.) 8 Pen God Manö ad+ñ an+bu, Mos+is manö adö r+mnap n+hön n+hön kal+ kññ r+köm Isrel kai kal+p haga. N+pe haga, “Manö magö an+bu m+lö gau m+dagöp. Manö magö an+bu m+dmagö añ kale dañ m+öp pör hagpim adö u nöp,” a ga. Mos+is n+pe Jisas manö aij, manö n+ñ udep an+bu nöp haga. Manö aij n+ñ udep an+bu nöp hon pör nöp hag ñabun u me.

9 An+bu u, God gö Jisas uraköp a g+mim, gas+ u n+ñ m+dmim, “Jisas n+pe B+ kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp n+bi b+ as+ñ m+dagöp yad a göm, kalöp ud kam+ñ yunab. 10 Pen n+hön, kale gas+ m+dmagö añ kale dañ manö n+pe n+ñ udnabim u, God kalöp n+bi b+ as+ñ m+dagöp yad a g+nab. Meg m+gan kale manö hagmim, n+bi b+ gau waiö hag ñ+nabim u, God kalöp ud kam+ñ yunab. 11 Adö an+bu rö, Aisaia n+pe God Manö ad+ñ ap kal+ kññ r+köm haga, “N+bi b+ n+ñ udnaböl gau, God n+ñ n+ñöm ana udagnaböl,” a

---

* 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14

ga. * ¹² Juda n̄ibi b̄i gau, Juda n̄ibi b̄i wasö gau, ke ke m̄idagpal. B̄i Kub n̄ipe n̄ibi b̄i gau n̄ibö gau n̄ibö magöñhalö B̄i Kub añi nöp m̄idöp. N̄ibi b̄i gau n̄ibö gau n̄ibö an an n̄ip sabe ḡinaböl gau, kal̄ip ud aij yab̄iḷ ḡinab. * ¹³ Adö an̄ibu nöp, b̄i ne Joel, God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “N̄ibi b̄i an an B̄i Kub n̄ip, ȳip ud kam̄iñ yu, a göm hag n̄iñlö, kal̄ip ud kam̄iñ yunab,” a ga. * ¹⁴ Pen kale B̄i Kub n̄ip n̄iñ udagnaböl u, kale n̄ip aigöl göm sabe ḡinaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi n̄iñagnaböl u, kale aigöl göm manö aij an̄ibu n̄iñ udnaböl? Pen n̄ibi b̄i r̄imnap apöm Jisas manö aij adö u hag ñagnaböl u, kale aigöl göm manö an̄ibu apdi n̄iñaböl? ¹⁵ Pen n̄ibi b̄i Krais Jisas n̄iñ udpal gau kal̄ip hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö an̄ibu nöp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “N̄ibi b̄i manö aij daunaböl gau, ḡi aij yab̄iḷ ḡinaböl,” a ga. *

¹⁶ Pen Isrel n̄ibi b̄i Krais Jisas manö aij u n̄iñla gau r̄imnap n̄iñ udagla. Manö adö an̄ibu nöp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “Yad manö aij ne u hagnö j̄i b̄i an n̄iñ udöp?” ö ga. * ¹⁷ An̄ib u, n̄ibi b̄i r̄imnap God manö hag ñ̄ilö, n̄ibi b̄i n̄iñöm manö an̄ibu n̄iñ udnaböl. Pen God manö hag ñ̄ilö, n̄iñ udnaböl u, Krais manö aij u me. ¹⁸ Pen Isrel kai manö an̄ibu n̄iñagla aka n̄ihön? Wasö yab̄iḷ! N̄iñla. Kale nöd n̄iñla u me, Depid n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “Kale ram m̄inöñ gau gau magöñhalö amöm,

* **10:11:** Ais 28:16   * **10:12:** Ap 15:9   * **10:13:** Joe 2:32

* **10:15:** Ais 52:7   * **10:16:** Ais 53:1

manö anıbu hag ñıbal;
 kale manö hag ñılö,
 mınönj nabönj gau rıgonj rıgonj magönjhalö
 yabıı aröp,” a ga. *

19 Pen yad hag nıneb ap halö mıdöp: Isrel kai
 manö anıbu nıñöm ıı u nıñagla aka nıñön? Wasö
 yabıı! ıı u nıñla. Mosıs nıpe God manö haga u
 udöm, God Manö adıñ ap kalı kılñ rıköm haga,
 “Yad nıbi bı hauı halö mıgan rımnap kalıp udem,
 ud aıj gıñö,
 kale Isrel nıbi bı kalıp mulu kal nıñmim,
 God hanıp rö anıg gagöp, a gımim
 nıñnabim,” a ga. *

20 Aısaia nıpe God manö haga u udöm God Manö
 adıñ ap kalı kılñ rıköm waiö yabıı hagöm haga,
 “Nıbi bı yıp nıñun a göm ulhai nıñagal gau
 yıp ulhai nıñbal;
 kale yıp nıñun a göm hag nıñagal
 pen yad ke kalıp waiö lajin yıp nıñbal,” a ga.
 *

21 Pen Isrel gıpal rö, Aısaia nıpe God manö haga
 u udöm, God Manö adıñ ap kalı kılñ rıköm haga,
 “Yad pör bı nıneb kale rö mıdem,
 ‘Yad auım!’ a gıpin pen yıp auagal.
 Kale aıeb aıeb ñöm,
 gası kale ke nıñbal rö nöp gıpal,” a ga. *

11

God Isrel kalıp böñ nöp arö gagöp

* **10:18:** Sam 19:4   * **10:19:** Dud 32:21   * **10:20:** Aıs 65:1

* **10:21:** Aıs 65:2

¹ Anıb u, yad hag niñeb ap miđöp: God Isrel niñi bi gau kalıp böñ nöp arö göp aka? Wasö yabił! Kalıp böñ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel niñbö bi. Ebrahim rıkö, rık damöm, Benjamin niñ rıklö; Benjamin pen rık dam dapıl ga il u, yad miđpin. *

² Pen God niñi bi hadame nöp niñöm, niñi bi yad miđaiöl, a gi gasi niña gau kalıp arö gagöp. Kale bi Ilaija niñ aiud udöm God Manö kali kliñ rıkla u hadö niñbim. Ilaija God niñ sabe göm haga, ³ “Isrel niñi bi gau magöñhalö nöp arö göm, bi manö ne hagep gau kalıp al pak löm, kabö kınañ göm nan pak nöp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö gi yubal. Yad añi nöp miđpin u pen yıp u rö nöp, al pak lun, a göm, rıdik gi ud ajaböl,” a ga. * ⁴ Hagö, God niñ pen haga, “Bi yad iru yabił nöp sepen dausan rö (7,000) miđpal gau, Bal god piral u niñ, ‘Bi kub hon,’ a göm, niñ sabe gagpal,” a ga. *

⁵ Anıb u rö, God niñi bi mög yabił göp u me, niñe hanıp niñi bi Isrel yöp bad ap mög niñöm hag lö miđpun. ⁶ Hanıp mög niñöm udöp anıbu, lo adö u gaino aka nan rımnap ke gaino niñöm udagöp. Hanıp yiñharıñ mög niñöm udöp a gi gasi niñbun u, pen hon nan ap ke gaino hanıp udaiböp, hon anıg gasi niñagbno. * ⁷ Niñi bi Isrel klö yabił göm, ulhai niñ damöm, udagla. Niñi bi God udnabin a göm hag la gau nöp udla. God niñe ke gö, niñi bi rımnap manö niñe u niñöm niñagla.

* **11:1:** 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

* **11:3:** 2Ki 19:10,14

* **11:4:** 1Ki 19:18

* **11:6:** Gal 3:18

⁸ Adö an+bu nöp, Mosıs God Manö ad+ıj ap kalı k+ıñ r+ıköm haga,

“God n+pe gö, kale hon hanöm,

amgö ju ju g+ı m+deila;

n+pe gö, kal+ıp amgö we gö,

amgö n+ıjageila;

n+pe gö, kal+ıp hauı alö,

manö apdi n+ıjageila;

an+bu nöp m+ıd damöm,

uri unbö rö nöp m+ıdpal,” a ga. *

⁹ Pen Depid God Manö ad+ıj ap kalı k+ıñ r+ıköm haga,

“Kale pör nan kub ñ+ıjbal u,

kal+ıp wanaıj hel rö ud sı+sı l+n+m.

Arun a g+ı gas+ı n+ıjıaböl adan an+bu p+ı g+ınab.

An+ıb u, kale g+ı najı g+ıpal u, kale pen udnaböl.

*

¹⁰ Amgö kale we gö amgö n+ıjagöl.

M+ıjör kub auö pör uıtham wabi g+ı ud ajaiöl,”

a ga.

God Juda n+ıbi b+ı wasö gau udab

¹¹ Pen Isrel kai ap lug pakpal u, böıj nöp ap lug pakagpal. Kale nan sı nan najı g+ıla rö, God kal+ıp arö göm, Juda n+ıbi b+ı wasö gau kal+ıp udöp. Udöp an+ıbu, “Isrel kai, ‘Han+ıp rö an+ıg göm udagöp,’ a göm n+ıjlanıj,” a göm göp. *

¹² Pen Isrel kai nan sı nan najı geila rö, n+ıbi b+ı ram m+nöıj gau gau nan aıj yab+ıı udpal. God Isrel kai arö ga rö, Juda n+ıbi b+ı wasö gau nan aıj yab+ıı udpal. An+ıb u, God n+ıbi b+ı Isrel ud kam+ıj yunab

* **11:8:** Dud 29:4; Aıs 29:10

* **11:9:** Sam 69:22-23

* **11:11:**

Ap 13:46

ñin u, nibi bi nipe gau magorhalö nan aij aij yabi+
udnaböl.

¹³ Yad uri kalöp Juda nibi bi wasö gau hagabin. Krais Jisas yip, “Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad hag ñimön,” a ga u me, kalöp Juda nibi bi wasö gau Jisas manö aij u hag ñi m+dnö yip aij göp. ¹⁴ Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag ñinö niñbe, nibi bi yad ke Isrel rimnap niñöm, “God kalip udöp rö hanip udagöp,” a göm nip auaiöl u, yip aij yabi+ ginab. ¹⁵ God Isrel kai kalip arö ga rö, Juda nibi bi wasö gau kalip, nibi bi yad, a göm udöp. Anib u, hainö Isrel kai kalip udö, wip umöm kauyan uraknaböl u rö ginab.

¹⁶ Kale bred adin ap God nip sabe gi ñinaböl u, bred magö magorhalö God nan nipe. Kale hagnaböl, “Mab olip it u God mab it nipe,” a ginaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan nipe.

¹⁷ Pen God nipe mab olip lö k+d nöd nibö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau nibö rö dapöm d+m ñö, d+m ñöl midpim. Anib u me, mab olip nöd nibö u kamini midöm minöy yan nibö ñig u udö, lö hain nibö u mid aij göp. * ¹⁸ Kale mab lö nöd nibö u, lö yiharin, a gimim gasi u niñagmim. Kale niñmim, kale mab lö hain nibö u ñig udmim mab it u ñagpim; mab it yan ñig udöm kalöp mab lö aña ñöb. ¹⁹ Kale hagnabim, “God nipe, ‘Olip lö be gau nibö dapem ud d+m ñinam,’ a göm, olip lö nöd nibö gau hak yuö, ka anibu udun midpun,” a ginabim. ²⁰ Manö anibu niñö hagnabim u pen niñ aij gimim. Isrel kai Krais nip niñ udaglö,

---

* **11:17:** Ep 2:11-19

kalip arö ga; kale pen Krais nip niŋ udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragnim. ²¹ Niñhön giñig: God mab olip lö nöd niñbö gau hak yua rö, kale u rö nöp giñim rö löp.

²² God nipe bi hain aij yabiñ u pen nipe bi kñö yabiñ rö miñdöp. Niñbi bi nip arö giñla gau kalip bi kñö rö löm arö ga. Pen kalöp agamiñ hain riñköm, miñdmagö löm, uda. Kale aniñ göl Krais nip niñ udöl gi miñdeinabim u, kalöp agamiñ hain riñköm, miñdmagö löl gi miñdeinab. Pen Isrel kai kalip ga rö, hanip u rö nöp giñim rö löp, a giñmim, niñ aij giñmim. * ²³ Isrel niñbi bi aniñb gau hainö Krais nip niñ udnaböl u, God kalip ud pa diñ niñnab. God kalip ud pa diñ niñnim rö löp. ²⁴ Pen niñhön, kalöp mab olip lö be gau niñbö dapöm, mab olip yabiñ pa diñ niñö miñdpim u, olip lö kabö göl gau kauyañ pa diñ niñnig, pa diñ niñnab.

Hainö Isrel niñbi bi magöñhalö kalip udnab

²⁵ Pen añ mam bi. Hib kale ke hagpe adö arniñm rö löp. Aniñb u, manö nöd niñagmiñdun ap kalöp hagniñg gabiñ. Isrel niñbi bi iru nöp miñni amgö we rö miñdpal u pen pör aniñg gagnab. God Juda niñbi bi wasö gau kalip udnabin a göm gasi niñga gau magöñhalö udnab. ²⁶ Niñbi bi aniñb gau ud piñs göm, hainö Isrel niñbi bi kalip magöñhalö ud kamiñ yunab. Manö adö aniñbu rö, God manö haga u udöm God Manö adiñ ap kalñ kñiñ riñköm hagla,

“God haga,

‘Jekop kiñgin yip arö giñla gau kalip ud kamiñ yunab bi u,

---

* **11:22:** Jon 15:2,4

daun kub Saion n̄ibö aunab. *

27 Yad kal̄ip aip manö kl̄ö n̄iᅇö hagnö rö,
nan si nan naij ḡipal gac u ᅇik ḡi yunabin, ' a
ga," a ḡila. *

28 Isrel kai Kraiᅇ n̄iᅇ udagla rö, kale God kauaᅇ
mauaᅇ n̄ipe miᅇpal. Pen kale Kraiᅇ n̄iᅇ udmim,
miñ miñ göl ḡi miᅇpim. Pen God hadame nöᅇ
Isrel kai n̄hi iᅇaᅇ kale Ebraham Aisak Jekop b̄i
gau kal̄ip manö kl̄ö n̄iᅇö haga u n̄iᅇöm, God Isrel
kai miᅇmagö löl ḡi nöᅇ miᅇdöᅇ. 29 God n̄ipe nan
aij ap ñöm, hainö gas̄i hain n̄ibö n̄iᅇöm, nan aij
an̄ibu adog udagnab. An̄ib unbö rö nöᅇ, God
n̄ipe, ḡinabin a göm, manö kl̄ö n̄iᅇö hageinab,
hainö gas̄i hain n̄ibö n̄iᅇöm, ke gagnab. Manö
hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöᅇ ḡinab.

30 Kale nöᅇ God manö haga u ud yum̄idim pen
hainö Isrel n̄ibi b̄i God manö n̄ipe arö ḡilö, kalöp
pen mög n̄iᅇöm ud aij gö, n̄ipe aip miᅇ aij ḡipim.

31 God kalöp mög n̄iᅇöm uda u, Isrel n̄ibi b̄i n̄iᅇlö,
mulu lugö, Kraiᅇ manö aij u ud yula, pen hainö
God kal̄ip u rö nöᅇ mög n̄iᅇöm udnab.

32 An̄ib u n̄iᅇbun, Isrel n̄ibi b̄i gau abe, Juda
n̄ibi b̄i wasö gau abe, God manö haga u ud yula
rö, God kal̄ip magöᅇhalö n̄iᅇebir arö gö, kale b̄i
naḡiman rö miᅇdöm, nan si nan naij ḡi dam dam
ud arlö, hainö kal̄ip mög n̄iᅇöm udnab.

God hib n̄ipe pör hagno adö aran

33 An̄ib u, yad n̄iᅇbin, God nan magöᅇhalö n̄iᅇöb;
gas̄i n̄ipe gas̄i aij yabiᅇ.

God n̄ipe gas̄i n̄iᅇ kiᅇd yabiᅇ n̄iᅇ hiᅇköm,
adö an̄ibu ke yabiᅇ göᅇ.

* 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34

- God nɪpe gasɪ nɪŋöm,
 nan anɪg anɪg gɪnabin a göm, gasɪ aij nɪŋöb
 rö,
 bɪ ap gasɪ aij unbö rö mɪdagöp.
 Hon God gasɪ rɪmɪd nɪpe nɪŋun,
 nɪpe ke göp rö gun a gun, gagnabun! *
- ³⁴ God Manö u kalɪ kɪñ rɪköm hagla,
 “Nɪbi bɪ an, Bɪ Kub gasɪ aij nɪŋöb rö u nɪŋöb?
 Nɪbi bɪ an, Bɪ Kub nɪp, ‘Ne anɪg gɪ, anɪg gɪ,’ a
 gɪnab? *
- ³⁵ Pen nɪbi bɪ an, nan aij ap God nɪp ñö, pen
 ñɪnɪm?
 Wasö yabɪ! Nɪbi bɪ ap nɪp anɪg göl rö lagöp,”
 a gɪla. *
- ³⁶ Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe nan gau magöŋhalö gɪ
 la;
 klö nɪpe nöp nan anɪb gau magöŋhalö mɪdöp;
 nan anɪb gau magöŋhalö God nɪp ñɪñɪ löl gɪ
 mɪdöl.
 Anɪb u, hib nɪpe u pör pör nöp hagno adö
 arnɪm!
 Anɪb unbö rö aij. *

12

*God lau adö mɪdpun, a gɪmim, nɪp aij gɪnɪm adö
 u gɪpe arnɪm*

¹ Anɪb u, añ mam bɪ. Kalöp mög nɪŋöm udöp
 rö, kale pe nan God nɪp sabe gɪ ñɪbal rö, hañ
 romanɪ gasɪ rɪmɪd kale u, nan kamɪŋ halö rö, nan
 uɫ rö, God nɪp ñɪmim. Nan damöm, God nɪp

* **11:33:** Ais 55:8-9   * **11:34:** Ais 40:13; 1Ko 2:16   * **11:35:**
 Job 41:11   * **11:36:** 1Ko 8:6

sabe gi ñibal gau, nan naj naj gau ñagpal. Nan aij aij nan ap gagöp gau nöp ñilö me, nipe ñiñi löm udöp. Anig unbö rö me, God hanip nan nip sabe gi ñibal rö udnim, a gimim, nip niñ udöl gi midmim, hagöp hagöp rö nöp gimim. *

² Pen nibi bi minöñ adö il i gasi niñöm gipal nagit adö u rö gagmim. Pen God nip hag niñbe, nipe kalöp gasi aij ñö, gasi rimid midmagö kale an dan hain nibö limim, nibi bi ke hain nibö rö limim. Anib u, kale niñnabim, hon aigöl gino, God nip aij ginim. Kale niñnabim adan niñön adan aij yabit; kabö göl nöp ginab adö u niñnabim. Pen kale anig göl niñ aij gimim, anig unbö rö nöp ginabim. ³ God yip mög niñöm udö, wög nipe gipin. Anib u, kalöp magöñhalö hagabin, hon nibi bi kub a gi gasi niñagmim. God nipe niñ udep magö u kalöp ke añi añi ñöb. Anib u me, kale ana udmim, hon aigale nibi bi rö midpun a gimim niñmim. *

⁴ Hon niñbun, hon magöñhalö hañ roman añi midöp u pen adiñ adiñ ke ke iru nöp midöp. Adiñ gau wög ke ke midöp; ma u wög nipe u ke göp, ñimagö u wög nipe u ke göp, amgö u wög nipe u ke göp. Anib u, il ke ke midöp rö, il ke ke nöp gipal. *

⁵ Anib u rö, hon Krais lau adö midpun gau u rö nöp wög ke ke gipun u pen nibi bi kigin nipe jim ñöl añi u nöp midpun. ⁶ God hanip añi añi mög niñöm ud aij göm, nan aij hanip ke ke ñöb rö, adö anibu nöp niñun ginabun. God nibi bi

---

* **12:1:** Ro 6:11,13; 1Pi 2:5 * **12:3:** 1Ko 12:11; Ep 4:7 * **12:4:** 1Ko 12:12,27

r+imnap nan aij ñöm, manö yad n+ibi b+ gau hag ñ+mön, a geinab u, n+ipe God n+ij udep magö ñöb rö hag ñ+nab. * ⁷ God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ gau wög r+imnap g+ ñ+mön a g+nab u, n+ibi b+ gau wög r+imnap g+ ñ+n+im. God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ ñ+ pai b+ gau manö aij r+imnap hag ñ+mön, a g+nab u, n+ibi b+ ñ+ pai manö hag ñ+n+im. ⁸ God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, añ mam ne ap iru gain+im u, n+ip manö hag ñ+ aij g+mön, n+ipe gas+ aij n+ijöm ñ+ñ+ l+n+im, a g+nab u, n+ipe unbö rö g+n+im. God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ gau mani nan gau ulep göp u, kal+ip mani nan r+imnap ñ+mön a g+nab u, mani nan r+imnap abönamö ñ+n+im. N+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ r+imnap kal+ip abad m+dmön a g+nab u, n+ipe gas+ n+ij aij göm kal+ip abad m+dn+im. N+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ r+imnap kal+ip mög n+ijmön ud aij g+mön a g+nab u, n+ipe ñ+ñ+ löl g+ mög n+ijöm ud aij g+n+im.

N+ibi b+ gau kal+ip m+dmagö l+imim

⁹ “N+ibi b+ gau kal+ip m+dmagö labun,” a g+mim, piral hagagmim; kal+ip m+dmagö yab+il l+imim, ud aij yab+il g+mim. Nan si nan naij gep magö u n+ip kołmał kale rö mulu kal n+ijmim. Pen klö g+mim nag+ aij adö u nöp udmim. ¹⁰ N+ibi b+ añ mam b+ pen pen m+dmagö l+ibal rö, kale Krais lau adö m+dpim u rö nöp añ mam b+ pen pen m+dmagö l+imim. Añ mam b+ kale gau hib kale hagpe adö arn+im; pen hib kale ke g+ipe adö aragn+im.

* **12:6:** 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

* 11 Wög iru maru gagmim; klö g+mim g+mim. B+ Kub hon u n+p wög gabun a g+mim, aij gö n+ñöl g+ g+mim. 12 B+ Kub han+p udnab, a g+mim, aij a gö n+ñöl g+, n+p abad m+daimim. Kalöp marö r+mnab auain+m, agam+j m+daimim. God n+p sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl g+ m+daimim. * 13 N+bi b+ God lau adö m+döm, mani nan kale utep göp gau, kal+p mani nan r+mnab n+me li ñ+mim. N+bi b+ m+lö gau n+bö auaiöl, u+ g+ dam ram kale ud armim. *

14 N+bi b+ r+mnab kalöp g+ naj gaiöl u, pen pe, “God n+p sabe g+no kal+p g+ naj gan,” a g+mim sabe gagmim; “God n+p sabe g+no kal+p g+ aij gan,” a g+mim sabe g+mim. * 15 N+bi b+ r+mnab kale ñ+ñ+ löl g+ m+daiöl, kale kal+p aip ñ+ñ+ löl g+ m+daimim; pen r+mnab mög gep rö m+daiöl, kale kal+p aip mög gö n+ñöl g+ m+daimim. 16 N+bi b+ hib m+döp gau kal+p ud aij gun, n+bi b+ hib m+dagöp gau kal+p ud aij gagun a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Kal+p magöñhalö ad+p ad+p rö ud aij g+mim. Hon n+bi b+ hib m+döp, a g+mim, gas+ u n+ñagmim. N+bi b+ hib m+dagöp gau aip añ hakmim m+daimim. Hon nöp n+ñ aij g+pun, a g+mim gas+ u n+ñagmim. *

17 Pen n+bi b+ r+mnab kalöp n+ñlö mulu lugö, g+ naj gaiöl u, kal+p pen u rö nöp g+ naj gagmim. N+bi b+ gau n+ñlö, aij g+n+m adö u nöp g+mim. *

18 N+bi b+ r+mnab aip pen pen gun, a g+mim gas+ u n+ñagmim. N+bi b+ gau magöñhalö agam+j j+m

* 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18 * 12:13: Hib 13:2

* 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12 * 12:16: Pro 3:7 * 12:17: 1De

ñöl mîdaiun, a gîmim gasî u nöp niŋmim. ¹⁹ Pen niŋi bi aij yad gau. Niŋi bi riŋnap kalöp gi naij gaiöl u, kalîp pen gi naij gun, a gîmim, gasî u niŋagmim. U God nan niŋpe, a gîmim niŋmim. Yad kalîp pen abe gi naij giŋ, a göm, ke gasî niŋöb rö giŋnab. Mosîs niŋpe God manö haga u udöm, God Manö adiŋ ap kalî kliŋ riŋkôm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gi naij gaiöl u, yad kalöp pen abe gi naij giŋnabin; u gasî yad,’ a göp,” a ga. * ²⁰ Anîb u, bi ne Solomon God Manö adiŋ ap kalî kliŋ riŋkôm haga,

“Niŋi bi kalöp nöd gi naij giŋla gau

kale kiŋyö liŋniŋ u, nan magö niŋmim;

kale niŋg nan giŋniŋ u, niŋg niŋmim.

Anîg giŋnabim u, bi kalöp nöd gi naij giŋla gau

nabiŋ kale adö laŋ mab ineb ineb rö yunabim

innab niŋnaböl,” a ga. *

²¹ Anîb u me, kalöp gi naij gaiöl, kalîp pen gi naij gagmim; kalöp gi aij giŋpe, ke hain gö arniŋ.

13

Gapman kai hagöl rö gîmim

¹ Pen hon magöŋhalö gapman hagöl rö niŋun. Ke gasî niŋöm, gapman miŋdagöp; God hagö, gapman miŋdöp. * ² Anîb u, niŋi bi an gapman manö riŋb jueinab, God haga gapman miŋdöp manö niŋpe u abe riŋb junab. Bi anîbu God niŋp manö kub hagnab. ³ Niŋi bi gi aij giŋnaböl gau, bi gapman bi kub gau anîniŋ gö piŋniŋ gagnaböl; niŋi bi gi naij giŋnaböl gau nöp, bi gapman bi kub gau

* **12:19:** Dud 32:35; Mad 5:39 * **12:20:** Pro 25:21-22; Mad 5:44

* **13:1:** Dai 3:1; Pro 8:15

aninın gö piñin gınaböl. Anıb u, bı gapman bı kub gau piñin gagan, a gı nınabım u, mıd aij gımim nınöm bı gapman gau, “Kale gı aij gıpım,” a gınaböl. * 4 Pen nıhön: God hagö, gapman bı gau, wög gep bı nıpe rö mıdöm, kalöp abad mıdlö me, kale mıd aij gınabım. Pen kale nın aij gımim, gı nıaj gımım; gapman bı ru mılö kıd ud ajaböl u, yıharın ud ajagaböl. God hagö, gapman bı gau, wög gep bı nıpe rö mıdöm, nıbi bı gau gı nıaj geınaböl u, kalıp dam manö kub hagöm, pen ilön nınaböl.

⁵ Anıb u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagan; God gapman nınıebır hag lö, hanıp abad mıdpal u me, nıhön gınıg gapman manö rıb juun a gun, manö kale hain gun agamıj mıd aij gun.

⁶ Adö anıbu nöp me, dakıs u rö nöp nın. God gapman bı gau kalıp nınıebır hagö, gapman wög kale anıbu göm, pe udpal. * ⁷ Nan naböj kale nan nıhön nıhön rö mıdainım u, naböj magöjhalö ral pıs gımım. Gapman dakıs nıeb u, kalıp dakıs nımım. Nıbi bı rımnap dakıs adö ke rımnap nıeb u, kalıp u rö nöp dakıs nımım. Nıbi bı manö kale nın udep gau, manö kale nın udmım. Nıbi bı hıb dap ranıeb gau, hıb kale dap ranımım.

Pen pen mıdmagö lımım

⁸ Nan naböj kale rımnap mıdainım, böj nöp naböj ral pıs gımım. Pen hon nan naböj añı ap mıdöp hon naböj ral pıs gıpın, a gun hagagnabun; nıbi bı pen pen mıdmagö lep naböj

* 13:3: 1Pi 2:13-14   * 13:6: Mad 22:21

anibu hagabin. Nibi bi gau kalip midmagö linabun u, God lo manö haga haga rö nöp ginabun. * ⁹ God nipe ke manö klö haga u, Mosi nipe God Manö adin rimnap kali klin riköm haga, “Nibi si bi si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaböp, a gimim gasi u ninagmim,” a ga. God manö klö rimnap halö haga. Pen God manö klö nihön nihön haga u manö it añi u nöp midöp: “Kale ke midmagö libim rö, nibi bi gau kalip u rö nöp midmagö limim.” * ¹⁰ Kale nibi bi rimnap midmagö linabim u, kalip gi naj gagnabim. Adö anibu nöp, kale nibi bi midmagö linabim u, God lo manö haga haga u magonhalö hain ginabim. *

¹¹ Nin midpun an anibi nin aij gimim. Jisas nip hadame nöp nin udun, hainö God nipe nibi bi yad ke, a göm, hanip böng nöp dam ram nipe adö lan au ud arnab, a gi gasi ninmidun. Pen mi rimnap ap ara, nin anibu uri sol midöp. Anib u me, nihön ginig hon han hau gi midpim? Urakmim, gasi ninöl gi midaimim. * ¹² Rapin sibön an midpun rö, ram runig gab. Anib u me, kale nan nihön nihön sib an yan rö ajöm gi naj gimidal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior klö usajil bad klö nan mailö halö God nöb gau ud yimun. * ¹³ Anib u, hon Jisas mailö aij nipe adö u midpun, a gun, gi aij göl gi mideinabun. Pen nan iru yabil ninöm, nig klö nin hau löm, nibi si bi si göm, halöwalö göm, pen pen göm, nan kale

* **13:8:** Mad 22:39-40; Jem 2:8 * **13:9:** Eks 20:13-15,17; Dud

5:17-19,21 * **13:10:** 1Ko 13:4-7 * **13:11:** Ep 5:14; 1De 5:6-7

* **13:12:** 1Jn 2:8

nan yad rö mīdaiböp a göm gīpal gau gagun. *
 14 Pen kale Bī Kub Jīsas Kraīs ud wałīj rö yīmim,
 mīdmagö prī an hon daŋ gasī göp adö u aigöl gun
 gīnabun a gīmim gasī u nīŋagmim. *

14

Asī masī gīpal gau kalīp hag gagmim

¹ Nībi bī rīmnap Kraīs Jīsas nīp nīŋ udpal u
 pen nīŋ ud pīdön gagöm, gasī mīhōngöl nīŋbal
 gau, “Kalīp udun hag amīl apīl gīno, gasī nīŋ aij
 göl,” a gīmim, hag gagmim; kale Jīsas Kraīs nīp
 nīŋ udpal u, nībi bī hon, a gīmim, ud aij gīmim.

* ² Hon nīŋbun, nībi bī rīmnap Kraīs Jīsas nīp
 nīŋ ud mīdöm, nan gau abōnamö nīŋbal; pen nībi
 bī rīmnap, Kraīs Jīsas nīp gasī adö adö nöp nīŋ
 udöm, nīp aij gagnab, a göm, kaj wal wayōŋ nan
 gau hil göm, yīharīŋ nan magö hałī nöp nīŋbal.

* ³ Pen nībi bī nan hałöwałö nīŋbal gau, nībi bī
 nan hil gīpal gau kalīp hag juagöl. Nībi bī nan hil
 gīpal gau, nībi bī nan abōnamö nīŋbal gau, God
 nīŋö nan si nan naij gaböl, a göm, kalīp hag gagöl.
 Nīhön gīnīg: God nībi bī anīb gau kalīp udö, nībi
 bī nīpe mīdpal. * ⁴ Bī wög gep ap bī kub nīpe nīp
 wög rīmnap geinab, ne nīŋmön, gī aij gīpan aka
 gī aij gagpan, a gīmön hagagnabön. Bī kub nīpe
 ke nīŋöm, gī aij gīpan aka gī aij gagpan, a gīnab.
 Pen nīpe gī aij gīnab me; Bī Kub nīpe ke nīp gī
 ñö, nīpe aij gīnīm rö löp. *

---

* **13:13:** Luk 21:34; Ep 5:18   * **13:14:** Ep 5:11   * **14:1:** Ro
 15:7   * **14:2:** Jen 9:3-4   * **14:3:** Kol 2:16   * **14:4:** Mad 7:1;
 Jem 4:11-12

⁵ Pen n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηlō, ñ̄in ap God ñ̄in kub n̄ipe rō lōp, ñ̄in ap ñ̄in ȳthar̄iη rō lōp. Pen n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηlō, ñ̄in ap God ñ̄in kub n̄ipe rō lagōp, ñ̄in magōr̄halō ñ̄in ke ke rō m̄idagōp. An̄ib u, kale ke ke m̄idpim rō, gas̄i kale aij n̄iηbim adō an̄ibu n̄iηmim ḡipe ar̄n̄m. *

⁶ Ñ̄in ap God ñ̄in kub n̄ipe rō lōp, a gōm n̄iηbal gau, B̄i Kub n̄ip gas̄i n̄iηōm me an̄ig gōl gas̄i n̄iηbal. Pen n̄ibi b̄i kaj wal wayōr̄ nan gau ñ̄iηbal gau, God n̄ip aij a gōp a gōm ñ̄iηbal. N̄ibi b̄i as̄i mas̄i ḡi aij gōm, nan r̄imnap nōp ñ̄iηbal gau u rō nōp, God n̄ip aij a gōp a gōm ñ̄iηbal.

⁷ Hon kam̄iη m̄idun, hon ke halō m̄idpun, a gun gas̄i u n̄iηagun. Umn̄ig ḡinabun u, hon ke halō mudun umnabun, a gun gas̄i u n̄iηagun.

⁸ N̄ihōn ḡin̄ig: hon kam̄iη m̄idun, n̄ibi b̄i B̄i Kub hib haglō adō araη a gun, gas̄i u nōp n̄iηun m̄idnabun. Umn̄ig ḡinabun u, n̄ibi b̄i B̄i Kub hib haglō adō araη a gun, gas̄i u nōp n̄iηun umnabun. An̄ib u, m̄ideinabun aka umnabun, hon B̄i Kub n̄ibi b̄i wōg gep n̄ipe m̄idpun. * ⁹ Adō an̄ibu nōp, Krāis n̄ipe umōm uraka. An̄ib u me, hon kam̄iη m̄idpun gau abe, hadō umla gau abe, hon magōr̄halō B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpun.

¹⁰ An̄ib u, kale n̄ihōn ḡin̄ig añ mam Krāis lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip, an̄ig ḡipim, an̄ig ḡipim, a ḡim̄im manō hag gabim? Pen kale n̄ihōn ḡin̄ig añ mam Krāis lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip n̄iηbe, kale n̄ibi b̄i ȳthar̄iη rō lōp. N̄iη aij ḡim̄im: hon magōr̄halō God amgō ilō adō n̄ipe u m̄idno,

---

* **14:5:** Gal 4:10-11   * **14:8:** Gal 2:20

hanip manö kub hagnab. * 11 Aisaia God Manö
 adiñ ap kali kliñ riköm haga,
 “Bî Kub hagöp, ‘Yad niñö yabiñ hagabin,
     hainö niñi bi gau magöñhalö yip niñöm,
 nable udöm, kugom yimöm,
     “God niñe añi Bî Kub midöp,” a ginaböl,’ a
     göp,” a ga. *

12 Anib u, niñim. Hon añi añi midpun rö, God
 hon magöñhalö hag niñö, hon kamini midun nan
 niñön niñön gipun gau hag ñun, ai giniñ anig
 gipun a gun hagnabun.

*Añ mam Kraisa lau adö midpal rimnap kalip
 gasi niñmim*

13 Anib u, añ mam Kraisa lau adö midpal rimnap
 kalip, anig gipim, anig gipim, a gimim manö hag
 gabim u arö gimim. Kale gasi niñmim, yad ginö
 añ mam Kraisa lau adö midöp ap dui göm, adan
 uñham ajep rö u aramöm, lug paköm gi naij ginab,
 a gimim, agamij midmim, adö anibu nöp gipe
 arnim. 14 Bî Kub Jisas bi niñe midpin rö, gasi
 yad u niñ aij gipin, nan hil gep rimnap midagöp.
 Niñi bi rimnap gasi kale ke niñöm, nan hil gipal.
 Pen nan anibu niñno, God niñö aij gagnab a göm
 hil ginaböl u, nan anibu niñagöl. * 15 Pen kale,
 añ mam Jisas kalip a göm uma anib gau kalip
 midmagö lagmim, nan kale asi masi gipal gau
 halöwalö niñbe, kale gasi iru niñöm ap lug paköl
 rö löp. Adö anibu gi naij ginabim. * 16 Kale
 ke niñmim, adö rimnap gimim rö linab u pen

* 14:10: 2Ko 5:10   * 14:11: Ais 45:23; Plp 2:10-11   * 14:14:
 Ap 10:15; Dai 1:15   * 14:15: 1Ko 8:11-13

nibi bi rımnab anıg gınabım u niñöm hagnaböl, “Krais lau adö mıdpun a gıpal u pen kale niñebir nan si nan naij gaböl u me, hon niñbun, Jisas manö aij nıpe manö niñ udep a gıpal u pıral hagpal,” a gınaböl. ¹⁷ Niñhön gınıg: God nıpe kiñ hon mıdöp manö adö anıbu hageınabun u, nan niñeb niñg niñeb manö anıbu hagagnabun; gı aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamıj hain rık mıdep manö adö u nöp hagnabun; mıñ mıñ göl gı mıdep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anıb gau Ana Uı nıpe niñö udnabun me. ¹⁸ Hon Krais nıp niñ udun anıg göl geınabun u, God niñö aij gınab; nibi bi gau niñöm, gı aij gıpal, a gınaböl.

¹⁹ Hon aigöl gun añ mam aip agamıj jım niñöl mıdun, hon magöñhalö Krais manö aij nıpe u niñ ud pıdörj gun, a gımim, adan anıbu nöp klö gımim hain gımim. * ²⁰ Nan magö rımnab hil gagep. Pen bi ap gası gası löm, nan gau hałöwałö niñıaiö, Krais nıp niñ udöp nibi bi ap niñöm, dui göm, Krais niñ udöp u arö göm ap lug paknab u, bi hałöwałö niñıñab bi anıbu nıpe gı naij gınab. Nan magö niñöm, God wög nıpe gı naij gınab. Kale anıg unbö rö gagmim. * ²¹ Anıb u, hon niñıno añ mam ap lug paknım rö löp, a gı niñıñabım u, kaj yuö gau arö gımim, niñg wain gau arö gımim, nan gau arö gımim gınabım u aij. Niñhön gıno añ mam ap lug paknım rö löp, a gı niñıñabım u, añ mam a gımim, anıg gagmim.

²² Yad nan niñeb niñıagep manö hagpin u, kale niñhön gası niñbım u, kale ke God aip. God hanıp gası aij niñb rö niñun gun, añ mam rımnab rau

* **14:19:** Ro 12:18; 15:2 * **14:20:** 1Ko 8:13

ñagnabun u, ñiñi löl gi mideinabun. ²³ Pen nan rïmnap gasi mïlö lun ñiñnabun u, manö mideinab. Niñön giñig: anig geinabun, God niþ aij giñim a gi gasi u niñun ñiñagnabun; niþ aij giñim aka aij gagnim a gi gasi u niñun ñiñnabun. Hon anig göl rö hałowatö geinabun u, nan si nan naj giñnabun.

15

Niþi bi rïmnap mid aij göl rö adö u nöþ niñun a giñim

¹ Hon niþi bi Krai niþ niñ ud piðöñ gi midpun gau, hanip ke aij giñab adö u niñun gagun. ² Niþi bi niþ niñ ud piðöñ gagpal gau, niþ niñ ud piðöñ göl a gun, gasi u niñun gun. Hon ke aij giñab u nan kub wasö; pen niþi bi rïmnap, Krai niþ niñ ud piðöñ giñaböl aka niþ niñ ud piðöñ gagnaböl u nan kub. * ³ Krai u rö nöþ, ke aij ga adö u gaga. Krai niþe Nap niþ manö haga rïmnap, Depid niþe God Manö adin ap kali kliñ riköm haga, “Nöþ hag jubal u uri yip u rö nöþ hag juaböl,” a ga. * ⁴ Kale niñ aij göl a göm, God niþe geia niñöm bi nöð niþö gau God Manö u kali kliñ rikla. God Manö anibu amgö li niñun, manö aij anibu niñ udun, Jisas Krai niñ ud piðöñ gun, kto gun gi aij gun, agamij ñiñi löl gi gasi halö mideinabun. Adö anibu nöþ God niþe geia, God Manö anibu kali kliñ rikla. * ⁵ God niþe gö, kale Jisas Krai niñ ud piðöñ giñim, kto giñim gi aij giñim, agamij ñiñi löl gi gasi halö mideinabim. Pen Krai Jisas ga

* 15:2: 1Ko 10:24,33   * 15:3: Sam 69:9   * 15:4: 2Di 3:16

rö n+ɲun an+g rö gun a g+mim, n+p an+g göl hain g+mim, God n+pe gö, kale gas+ adö añ+ n+ɲmim, j+im ñöl m+dmim, g+mim. ⁶ Kale an+g g+mim, gas+ añ+ nöp, maj m+gan añ+ ad+ɲ ad+ɲ u nöp, B+ Kub hon Jisas Krai Nap hib n+pe u hagpe adö arn+m.

God Isrel n+bi b+ wasö gau kal+ɲ u rö nöp mög n+ɲöb

⁷ Gas+ n+ɲ aij gagpe ñ+n u, Krai kalöp mög n+ɲöm ud aij gö, n+bi b+ n+pe m+dpim u, kale ke agam+j pen pen mög n+ɲmim, ud aij g+mim, m+dmagö l+ m+dp+e, n+bi b+ r+ɲnap n+ɲöm God hib n+pe haglö adö arnab. * ⁸ God hadame nöp Juda kai n+hi i+ɲ kale gau kal+ɲ manö klö n+ɲö haga u, haga rö nöp g+nab u, n+ɲöl a göm, Krai n+pe Juda kai kal+ɲ nan a göm aua. * ⁹ An+b u, Juda n+bi b+ wasö gau, God n+pe han+ɲ mög yab+ɲ n+ɲöb, a göm hib n+pe haglö adö arn+m, a göm aua. Krai nöd Nap God n+p manö haga rö, Depid God Manö ad+ɲ r+ɲnap kal+ kliñ r+iköm haga,

“ ‘An+b u, yad Juda n+bi b+ wasö aɲ gau m+dem, k+map hagem, hib ne u hagnö adö arnab,’ a göp,” a ga. *

¹⁰ Manö ap Mos+ God Manö ad+ɲ ap kal+ kliñ r+iköm haga,

“Kale Juda n+bi b+ wasö gau, God n+bi b+ n+pe aip pa j+im ñ+mim, m+ñ m+ñ g+mim,” a ga. *

¹¹ Pen manö ap Depid God Manö ad+ɲ ap kal+ kliñ r+iköm haga,

“Kale Juda n+bi b+ wasö gau magöɲhalö

---

* **15:7:** Ro 14:1   * **15:8:** Mad 15:24   * **15:9:** Ap 3:25; Sam 18:49   * **15:10:** Dud 32:43

Bi Kub hib nipe hagpe adö aran.
 Kale nibi bi ram minönj ke gau gau magönhalö
 kimap hagöl gi, hib nipe hagpe adö i gilan
 aran,” a ga. *

12 Pen Aisaia u rö nöp God Manö adin ap kali klin
 riköm haga,

“Bi Jesi rikö rik damöm rik daunaböl ap apöm,
 nibi bi ram minönj ke ke midpal gau
 magönhalö abad mideinab.

Juda nibi bi wasö gau, Bi anibu nöp gasi ninöm,
 gasi halö mideinaböl,” a ga. *

13 God nipe ga u ninun, gasi halö midpun. God
 gö, kale nip nin ud pidönj gimim, miñ miñ göl gi,
 agamij hibur hain hain göl gi midmim. Anig göl
 gi midaipe, Ana Ut nipe pidönj halö gasi rimid
 midmagö an kalöp dan apöm gö, kale gasi halö
 nöp mideinabim.

*Pol nihön ginig manö klö hagöm köp kali klin
 rikanj*

14 Pen añ mam bi. Gasi yad ninbin kale nibi bi
 aij yöl; nagı adö nihön gimim God nip aij ginab
 u nin aij gipim; kale añ mam kale gau God Manö
 aij u pen pen hag ñı aij gimim rö löp. 15 Pen kalöp
 köp kali klin rikabin anibi, manö klö rö rimnap
 hagin. God yip mög ninöm, ud aij göm, wög gep
 bi nipe hag la u me, yad kalöp manö klö anibu,
 kauyan hagnö nin aij gim a gem hagin. 16 God
 yip hag lö, yad Krais Jisas wög gep bi nipe midem,
 Juda nibi bi wasö gau gi ñem, God manö aij u
 kalöp hag ñabin. Yad God manö aij hag ñabin u,

* 15:11: Sam 117:1 * 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5

yad God nɪp nan sabe gep bɪ rō mɪdem, manö aij nɪpe hag ñabin. Anɪg gɪnō, Juda nɪbi bɪ wasö gau, God nɪp nan sabe gɪ ñɪbal nan aij yabɪɪ nan gagöp rō lɪlö, God nɪp aij gɪnab. Ana Uɪ nɪpe gö, kale nɪbi bɪ ke kamɪŋ aij rō lɪlö, God kalɪp ñɪñɪ löm udnab. *

¹⁷ Krais Jisas aip jɪm ñöl mɪdpin u me, yɪp aij gö nɪŋöl gɪ, God nɪp wög gɪ mɪdpin. ¹⁸⁻¹⁹ Krais geia yad nɪp wög gem, yad wög nɪhön nɪhön gɪpin u nöp hagnabin. Yad Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp Krais manö aij u hag ñɪ ajainö nɪŋöl gɪ, Ana nan gagep rō rɪmnap gö nɪŋöl gɪ, Juda nɪbi bɪ wasö gau nɪŋöm, God manö u uɪpal. Yad ram mɪnön Jerusalem urakem, Krais manö aij u magöŋhalö kabö göl nöp adan mɪlö yabɪɪ hag ñɪ aij gɪ dam dam ram mɪnön Ilirikam amem, ado gɪ aunö. ²⁰ Gasɪ yad pör nɪŋbin u, nɪbi bɪ Krais manö nɪpe nöd nɪŋagla ram mɪnön gau nöp amem, hag ñɪnam a gem nɪŋbin. Bɪ Krais manö hag ñeb rɪmnap nöd amöm padö bɪnɪŋ gɪla adö u ram gɪnam a gem nɪŋagpin. * ²¹ Aisaia nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga, “Kalɪp manö aij nɪpe hag ñagal; pen kale nɪŋnaböl.

Nɪbi bɪ manö aij nɪpe apdi nɪŋagal gau, kale nɪŋöm nɪŋ aij gɪnaböl,” a ga. *

Pol daun kub Rom arnam, a ga

²²⁻²³ Anɪb u, mɪ iru yabɪɪ nöp, ram mɪnön gai i hag ñɪ aj aj, daun kub kale Rom arnam a gɪmɪdin u pen nɪnam rō laga. Pen mɪñɪ ram mɪnön rɪgön

* **15:16:** Ro 1:5; 11:13   * **15:20:** 2Ko 10:15-16   * **15:21:** Ais 52:15

gai i wög gɨnam rö lagöp nɨŋem yad kalöp nɨŋnɨg nɨnabin. * 24 Yöp söl mɨdöp, ram mɨnönj Spen arnɨg gabin. Gasɨ yad nɨŋbin u, am kale aip pro magö ap mɨdnö aij gö nɨŋöl gɨ, hainö yɨp dam Spen adan ramö u yumim, a gɨ gasɨ nɨŋbin. 25-26 Pen Masedonia Propins nɨbi bɨ abe, Akaia Propins nɨbi bɨ abe, Jerusalem nɨbi bɨ Krais lau adö mɨdöm mani nan kale mɨdagöp gau, kalɨp mani nan kale gau abönamö ñɨla u, mɨñi kalɨp ñɨnam a gem nɨnabin. * 27 Gasɨ kale ke nɨŋöm gɨpal anɨbu, gɨ aij gɨpal. Juda nɨbi bɨ Krais manö aij u dam, Juda nɨbi bɨ wasö gau kalɨp hag ñɨbal rö, God mani nan kalɨp ñöb gau rɨmnap Juda nɨbi bɨ kalɨp pen ñɨnaböl u aij. *

28 Pen mani yɨp ñɨbal anɨbu magöŋhalö dam Jerusalem bɨ gau ñem, Spen adan u amem, kale mɨdpim u nɨnabin. 29 Ñɨn anɨbu apem kalöp nɨŋnö, Krais gasɨ aij nɨpe ñö, kale nɨp nɨŋ ud sɨsɨ limim ñɨñɨ yabɨlɨ lɨnabim. *

30 Añ mam yad gau. Bɨ Kub Jisas Krais lau adö mɨdpim u, God Ana aŋ kalöp danj mɨdöm kalöp mɨdmagö lep magö u ñab rö, yad a gɨmim, God nɨp sabe göl gɨ nöp mɨdaimim. * 31 God nɨp sabe gɨ mɨdaimim, yad Jerusalem arnɨg gem, ram mɨnönj Judia areinam, Judia nɨbi bɨ Krais nɨp nɨŋ udagpal gau yɨp gɨ naij gaiöl, yɨp ud kamɨŋ yunɨm. Pen God nɨp sabe gɨ mɨdaimim, yad Jerusalem amjakem, Krais nɨbi bɨ nɨpe gau kalɨp nan nɨhön nɨhön gɨ ñɨnɨg gabin u gɨnö, kalɨp aij

* 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17 * 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1

gö n+ñöl g+ı, aip j+m ñöl m+ıdaiun. ³² An+ıb u, God y+ıp yau a gain+ım, kale m+ıdpim u amem, magö ap m+ıdnö aij gö n+ñöl g+ı, kalöp aip m+ıdeinabun.

³³ God kalöp magöñhalö abad m+ıdö n+ñöl g+ı, agam+j j+m ñöl m+ıdmim m+ıd aij g+mim. An+ıb unbö rö aij.

16

Pol, "Kale m+ıdpim?" a ga

¹ Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab n+ıbi u, nab. N+ıpe n+ıbi aij yab+ı. Kale m+ıdpim u amjakö, n+ıp ud aij g+mim. ² Y+ıp aij g+ınab u, kale m+ıdpim u amjakö, kale B+ı Kub n+ıñ udpim rö, B+ı Kub n+ıbi b+ı n+ıpe pen pen ud aij g+ıpal u rö, n+ıp ud aij g+mim. Nan r+ımnap m+ıdagain+ım, hałöwałö ñ+mim. N+ıpe n+ıbi b+ı gau iru nöp kal+ıp ud aij göm, y+ıp abe ud aij göm göp.

³ Pen n+ıbi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Krais n+ıp wög j+m ñun g+m+ıdun ber m+ıhau kal+ıp haggim, "Pol kalöp ber m+ıhön, 'M+ıdpil?' a göp," a g+mim. * ⁴ Nöd y+ıp al pak l+ın+ıg geila, ber aij yad m+ıhau m+ıdmil, y+ıp amdam g+ılö. Pen halpe ke al pak löl a g+ımil gas+ı u n+ıñagmil an+ıg g+ılö, y+ıp aij göm, Juda n+ıbi b+ı wasö ram m+ınönj ke m+ılö gau hag ñ+ınö Krais Jisas n+ıñ udpal gau kal+ıp abe aij göm göp.

⁵ Pen n+ıbi b+ı Krais Jisas n+ıñ udpal ram kal+ıp ber u magum g+ıpal gau kal+ıp u rö nöp haggim, "Pol kalöp, 'M+ıdpim?' a göp," a g+mim.

---

* 16:3: Ap 18:2

- Mam mîdmagö yad Epinidas nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. Esia Propins au, Kraiss nîp nöd uda bî me anîbu.
- ⁶ Nîbi Maria kalöp klö yabił wög gi ñîmîdöp u nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ⁷ Pen bî ridîk yad nîneb rô, Adronaikas abe, Junias abe, kalîp mîhön hagmim, “Pol kalöp mîhön, ‘Mîdpil?’ a göp,” a gîmim. Kalpe mîhön Kraiss nîp nöd nîñ udlö, yad hainö nîñ udnö. Yîp nagî lîla rô, kalîp mîhön u rô nöp nagî lîlö, jîm ñun mîdmîdun. Pen bî Jisas manö ud arep gau, bî anîb mîhau kalîp nîñ aij yabił gîpal.
- ⁸ Mam mîdmagö yad Ampliedas, Kraiss nîp cîg aij göp u, nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ⁹ Mam Urbanîs nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. Mam anîbu yad aip Kraiss nîp wög jîm ñöl gîmîdul. Mam aij Sîdakîs nîp u rô nöp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ¹⁰ Apeles, marö auö, Kraiss nîp nîñ ud pîdön göm mîd aij göp bî u, nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- Nîbi bî Arisdobiulas ram mîdpal gau kalîp hagmim, “Pol kalöp, ‘Mîdpîm?’ a göp,” a gîmim.
- ¹¹ Bî ridîk yad nîneb Herodion nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.

- Nibi bi Nasisas ram u midöm, Bi Kub niñ udpal gau kalip hagemim, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.
- ¹² Nibi Draipina abe Draiposa abe, Bi Kub nip niñ udöl gi, nip wög gipil nibi anib mihau kalip hagemim, “Pol kalöp mihön, ‘Midpil?’ a göp,” a g+mim.
- Añ aij yad Persis, Bi Kub nip niñ udöl gi, nip wög klö göp nibi anibu nip u rö nöp, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim.
- ¹³ Bi Rupas, Krais nip wög klö göm göp u, nip hagemim, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim. Nime nipe u, ami yad rö löp u, nip u rö nöp hagemim, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim. *
- ¹⁴ Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, n+mam kale aip midpal gau abe magöñhalö kalip, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.
- ¹⁵ Pilologas, Julia, Nereus, Nereus niñin nipe Olimpas, Krais nibi bi nipe kale aip midpal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.
- ¹⁶ Kale Bi Kub nip niñ udpim rö, pen pen hag wihai udöl gi, alaun bom halumim.
- Krais nibi bi nipe gai i God nip sabe ginig cök ke ke magum gipal gau, “Kale midpim?” a gipal. *

Manö piral hagpal gau udagemim

* **16:13:** Mak 15:21   * **16:16:** 1Ko 16:20; 1Pi 5:14

17 Añ mam aij yad gau, niñ aij gi+mim. Ni+bi bi ri+mnap manö gau ni+bö gau ni+bö dapöm, ni+bi bi Krai+ lau adö mi+dpal gau kal+p hag ni+lö ni+lö, gasi aij nöd ni+ñla adö u arö göm, manö piral hagpal an+bu udöm, asi+k ke ke li+bal. Kalöp an+bu unbö rö nöp gi+nim rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. * 18 Ni+bi bi an+ig gi+pal gau, Bi Kub hon Krai+ ni+p wög u gun, a göm gasi u ni+ñöm gagpal; kal+p ke aij göp adö u nöp gasi ni+ñöm gi+pal. Kale manö hain hain rö, ni+bi bi hib dap raneb manö u nöp hag hag gi+ mi+dlö ni+ñöl gi+, ni+bi bi ni+ñ aij gagpal gau manö piral kale ni+ñ udöm dui gi+pal. *

19 Kale pen God manö aij u ud aij gi+mim, hagöp rö gi+mi+dim, ni+bi bi gau magöñhalö ni+ñbal u, yi+p aij yabi+l göp. Nan ni+hön God amgö ilö ni+pe aij gi+nim u, kale ni+bi bi gasi ni+ñeb rö mi+dmim, nan ni+hön God amgö ilö ni+pe nan si nan naij rö mi+dnim u, kale ni+bi bi gasi hau+l rö mi+dmim u, yi+p aij gi+nab. *

20 Söl mi+döp, God ni+bi bi abad mi+d aij göp u, ni+pe Seden ni+p ud ra+ta mo kale gau lö, klö ni+pe mi+dageinab.

Yad God ni+p sabe gabin, Bi Kub hon Jisas kalöp mög ni+ñöm ud aij gö ni+ñöl gi+, kale mi+d aij gi+mim. *

21 Bi yad aip wög ji+m ni+l gi+pul, Dimodi, kalöp hagab, “Mi+dpim?” a gab. Bi ri+dik ni+ñeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “Mi+dpim?” a gaböl. *

* 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10 * 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3

* 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20 * 16:20: Jen 3:15 * 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4

22 Pen yad bɪ Dedias, Pol hagö köp kalɪ kliš rɪkabin i, u rö nöp kale Rom kai Kraiss lau adö mɪdpim gau kalöp, “Mɪdpim?” a gabin.

23 Bɪ Gaias, yɪp Pol dam ram nɪpe u löm, abad mɪd aij göp u, kalöp, “Mɪdpim?” a gab. Bɪ anɪbu nöp Kraiss lau adö mɪdpal nɪbi bɪ gau hagö, ram nɪpe u amöm magum gɪpal, kalɪp ud aij gɪ mɪdöp.

Pen bɪ kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “Mɪdpim?” a gabil.
*

24 Yad God nɪp sabe gabin, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss kalöp magöñhalö mög nɪñöm ud aij gö nɪñöl gɪ, kale mɪd aij gɪmim. Anɪb unbö rö aij!

25-26 Pen God hib nɪpe hagno adö arnɪm. Nɪpe nöp me kalöp abad mɪdö nɪñöl gɪ, nɪp cɪg aij gɪmim mɪdmim rö löp. Jisas manö aij anɪbu nöd pi göl mɪdmɪdöp u pen mɪñi, bɪ God manö hagep gau, manö nɪpe God Manö kalɪ kliš rɪkla u waiö lö, manö aij anɪbu nɪbi bɪ gau kalɪp pör hag ñɪbin. God nöp hagö me, nɪbi bɪ ram mɪnönj ke gau gau magöñhalö hag ñino, nɪp nɪñ udöm hagöp rö göl.
*

27 God añɪ gasɪ aij gasɪ klö göm nɪñöb u, Jisas Kraiss nɪp hanɪp nan a göm yuö aua rö, hib nɪpe pör nöp pör nöp hagno adö arañ. Anɪb unbö rö aij me.

---

* **16:23:** Ap 19:9; 1Ko 1:14
Ro 1:5

* **16:25-26:** Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26;

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d